

Економічні науки

НАУКОВІ ПРАЦІ МАУП

МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

НАУКОВІ ПРАЦІ МАУП

Засновано у 2001 р.

Випуск 1(32)

Київ
ДП «Видавничий дім «Персонал»
2012

УДК 330-339; 321.7; 159.9
ББК 65.9(4УКР)29-2я43
М58

Редакційна колегія

Подолька А. М., д-р юрид. наук, доц., акад. Академії вищої шк. — головний редактор
Головатий М. Ф., д-р політ. наук, проф. — заступник головного редактора
Ігнатченко А. А., канд. техн. наук — відповідальний редактор

Політичні науки

Антонюк О. В., д-р політ. наук, проф., Бабкіна О. В., д-р політ. наук, проф., Бідзюра І. П., д-р політ. наук, доц., Варзар І. М., д-р політ. наук, проф., Головатий М. Ф., д-р політ. наук, проф., Гончаренко О. М. д-р іст. наук, доц., д-р іст. наук, Піляєв І. С., д-р політ. наук, Хижняк І. А., д-р іст. наук, проф., Шуба О. В., д-р політ. наук, проф.

Економічні науки

Захожай В. Б., д-р екон. наук, проф., Дахно І. І., д-р екон. наук, проф., Дмитренко Г. А., д-р екон. наук, проф., Куроченко О. В., д-р екон. наук, проф., Піла В. І., д-р екон. наук, проф., Радзієвський О. І., д-р екон. наук, проф., Федоренко В. Г., д-р екон. наук, проф., Шостак Л. Б., д-р екон. наук, проф., Швець В. Я., д-р екон. наук, проф., Баєва О. В., д-р біол. наук, проф.

Психологічні науки

Балл Г. А., д-р психол. наук, проф., Лігоцький А. О., д-р пед. наук, проф., Ложкін Г. В., д-р психол. наук, проф., Приходько Ю. О., д-р психол. наук, проф., Синьов В. М., д-р пед. наук, проф., Чернуха Н. М., д-р пед. наук, проф., Чуприков А. П., д-р мед. наук, проф.

Юридичні науки

Александров Ю. В., канд. юрид. наук, проф., Ануфрієв М. І., канд. юрид. наук, проф., Бородін І. Л., д-р юрид. наук, проф., Бандурка О. О., д-р юрид. наук, проф., Корнієнко М. І., канд. юрид. наук, доц., Курко М. Н., д-р юрид. наук, доц., Марчук В. М., д-р юрид. наук, проф., Подолька А. М., д-р юрид. наук, доц., академік Академії вищої шк., Юлдашев О. Х., д-р юрид. наук, проф.

Рекомендовано до друку Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом (протокол № 11 від 21 грудня 2011 р.)

Міжрегіональна Академія управління персоналом.

М58 Наукові праці МАУП / редкол.: А. М. Подолька (голов. ред.) [та ін.]. — К. : МАУП, 2001 — Вип. 1 (32). — К. : ДП «Вид. дім «Персонал», 2012. — 336 с.: іл. — Бібліогр. в кінці ст.

У збірнику наукових праць публікуються статті науковців, які займаються проблемами розвитку економіки, політології, психології і права.

Для науковців, викладачів, студентів, а також усіх, кого цікавить розвиток науки в Україні.

Збірник “Наукові праці МАУП” зареєстровано Державним комітетом інформаційної політики, телебачення та радіомовлення України (свідоцтво від 11.04.02 за № 6048, серія КВ) як наукове видання, в якому висвітлюються результати наукових досліджень в галузях економіки, політології, соціології, психології, права, матеріалів наукових конференцій.

Вищою атестаційною комісією України “Наукові праці МАУП” визнано як фахове видання з політичних наук (за постановою Президії ВАК України № 1-05/4 від 26 травня 2010 р.) та юридичних наук (за постановою Президії ВАК України № 1-05/5 від 31 травня 2011 р.).

ББК 65.9(4УКР)29-2я43+67.9(4УКР)я43

© Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2012
© ДП «Видавничий дім «Персонал», 2012

ЗМІСТ

ПОЛІТИЧНІ НАУКИ	5	Медвідь Ф. М., Баран В. В. В “Європу” через ворота Царгорода, або геополітичні дороговкази Юрія Липи	97
Головатий М. Ф. Дійсність, світовий розвиток і державне управління: нове бачення і нова парадигма (постановка проблеми)	5	Чупрій Л. В., Настояща К. В. Безпеківі аспекти гуманітарної політики української держави в контексті євроінтеграції.....	103
Бідзюра І. П. Управління соціальними системами поліетнічних суспільств в умовах глобалізаційних і цивілізаційних викликів.....	13	Петров Є. М. Державотворчі процеси в Україні на переломних етапах історичного розвитку	109
Піляєв І. С. Концептуальні засади консолідації українського народу та громадянського суспільства через європейську спадщину Русі-України	18	Артеменко А. І. Міжнародна економічна дипломатія Греції та України	116
Сурмін Ю. П. Деформації управління в Україні як кризовій державі пострадянського типу.....	26	Галайдюк В. В. Залучення молоді до державного управління в Україні: стан, проблеми та шляхи розв’язання.....	120
Шконда В. В., Кальянов А. В. Перспективи розвитку гендерних відносин у ХХІ ст.	33	Лазаренко О. В. Сутнісний сенс і зміст державного управління з огляду на його інноваційний потенціал	127
Білоус А. О. Державно-правові проблеми реформування системи управління вищою освітою: зміст і способи розв’язання.....	40	Ленг Е. А. Глобальні виклики і аграрна політика України	133
Боева Т. І. Освітня політика уряду на Донеччині наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст.	46	Мороз М. І. Концептуальні засади організації і пошуки шляхів вдосконалення державного управління охороною здоров’я в сучасній Україні	141
Бойко С. С. Прояви етнократії в сучасному державотворчому процесі України	51	Тубальцева В. Л. Використання культурної дипломатії в процесі становлення світового лідерства США	145
Вознюк П. Ф. Інформаційно-психологічна боротьба і політична безпека держави: управлінський аспект	59	Фомін О. О. Соціалізація та ювенітизація у діяльності політичних партій: досвід Російської Федерації для України	150
Дікарев О. І. Ресурс політичної влади в епоху потрясінь.....	70	Левенець Є. Ю. Особливості взаємодії центральних органів виконавчої влади на сучасному етапі інституціональної оптимізації в Україні.....	156
Козут П. В. Персональний фактор в політико-владних відносинах демократичного типу.....	80	Хоменко О. С. Проблеми демократизації українського суспільства як базисна засада забезпечення прав людини і громадянина	163
Лісничка В. М. Пріоритети державної політики в галузі культури України	87		

ПРАВОВІ НАУКИ..... 170**Костицький В. В.**

Захист суспільної моралі як функція демократичної держави в умовах формування глобального громадянського суспільства 170

Сорока Л. В.

Становлення кримінального законодавства України про відповідальність та покарання неповнолітніх 183

Темченко В. І.

Комунікативний аспект визнання громадянських прав і свобод у механізмі їх забезпечення 188

Ейсмонт В. С.

Шляхи демократизації інституціональної системи власності в національному законодавстві 195

Ковтун І. А.

Професійні відхилення у діяльності юристів та їх попередження 204

Шапкова-Журавель І. О.

Міжнародно-правові аспекти охорони праці 210

Буратевич О. І.

Правові основи державної політики європейської інтеграції України: сучасний стан і перспективи розвитку 216

Лієва Стоянка Іванова

Конституція Республіки Болгарія 1991 р. – політико-правове обґрунтування законодавчої трансформації Болгарії та вплив на розвиток сучасного цивільного права 223

Клим'юк О. С.

Регулювання інформаційних відносин у сучасному суспільстві: управлінський та правовий аспекти 232

Коліушко Ю. С.

Господарське право у правовій системі України: самодостатня галузь права чи комплексний правовий інститут 238

Кузнєцова О. О.

Щодо стану законодавчого врегулювання норм з відшкодування моральної шкоди у цивільному законодавстві України 245

Муаз Биарат

Поняття та юридична природа категорії надзвичайного стану в законодавстві різних країн та в міжнародно-правових документах 248

Пограничний С. Л.

Проблеми правового і політичного забезпечення державного управління інвестиціями в Україні 252

Квятковська-Буляк Алиция

Психические нарушения и проблемы у солдат,

возникающие в результате участия в военных действиях 256

Тимошин Ю. В.

Правове забезпечення реформування системи державної влади: адміністративна і політична складова 264

ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ..... 269**Кальянов А. В.**

Потенціал здоров'я населення України у людському вимірі 269

Юсеф Н. Н.

Міжнародні економічні відносини Турецької Республіки та України 277

Ейсмонт В. С.

Структура власності у перспективному варіанті економічного розвитку України 281

Гончаров О. М.

Інноваційна діяльність та її роль у розвитку української економіки 289

Гончарова О. О.

Деякі аспекти державного регулювання місцевих бюджетів 294

Пограничний С. Л.

Україна і міжнародний досвід правового забезпечення державного управління інвестиціями 298

Старих Л. В.

Формування професійних навичок та вмінь у фахівців з медичного та фармацевтичного маркетингу 305

ПСИХОЛОГІЧНІ НАУКИ..... 310**Главче Методі**

Деякі компоненти активізації розвитку творчих задатків і здібностей студентів при вивченні математичних дисциплін 310

Гончаренко Є. Ю.

Формування та розвиток мовної та лінгвокраїнознавчої компетенції за принципами нових методичних концепцій вивчення іноземних мов (на прикладі німецької мови) 317

Зирянова О. Л.

Самовдосконалення в системі індивідуально-психологічних особливостей особистості 322

Маяцька О. Ю.

Вплив стандартів поведінки на функціонування і розвиток малих груп: соціально-психологічні аспекти дослідження 329

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ 335

УДК 613.9+614.2(477)

А. В. КАЛЬЯНОВ

Донецький інститут МАУП

ПОТЕНЦІАЛ ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ У ЛЮДСЬКОМУ ВИМІРІ

Наукові праці МАУП, 2012, вип. 1(32), с. 269–276

Досліджуються складові потенціалу здоров'я населення України, його ставлення до різних типів систем охорони здоров'я, здійснюється порівняльна оцінка окремих показників здоров'я населення країни з зарубіжними даними, розкривається сутність концептуальних моделей здоров'я та хвороби, надається структура показників соціальних стандартів рівня життя як фактора відтворення людського потенціалу.

На сучасному етапі розвитку суспільства в Україні важливою і пріоритетною є проблема оцінки потенціалу здоров'я населення [1–5].

Інвестиції в охорону здоров'я як галузь людського капіталу дають можливість підтримати його відповідний рівень та працездатність кожної людини, підвищити результативність праці робітників. Охорону здоров'я по праву можна віднести до проблем національної безпеки України, тому що від стану здоров'я сучасних поколінь населення залежить якість трудового потенціалу держави, яке буде працювати на відповідних сегментах ринків праці у 2012–2040 рр. [2].

Аналіз структури бюджетних коштів, призначених на охорону здоров'я в Україні, свідчить про домінуюче фінансування лікарняних установ (понад 2/3 питомої ваги). Отже, на першому місці знаходиться не профілактична (превентивна) робота, а лікування хво-

рих людей та осіб похилого віку. За період існування медицини лікарі навчилися лікувати майже 10 тис. хвороб, проте невирішеною проблемою є вимірювання наявного рівня здоров'я людини, відсутність у штаті медичних установ валеологів (від лат. *valeo* – бути здоровим).

Навіть за стандартами Всесвітньої організації охорони здоров'я кількість лікарів і лікарняних ліжок у розрахунках на душу населення в Україні є дуже високою і перевищує у 3–5 разів аналогічні показники по країнах Європи, а середній термін – 16 днів, які пацієнт проводить у лікарні, є дуже великим [2].

Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ) чітко вказує, що система охорони здоров'я повинна фінансуватися з держбюджету на рівні не менше 5 % від внутрішнього валового продукту (ВВП). Якщо у 2007 докризовому році сфера охорони здоров'я

мала цей показник на рівні 3,4 % від ВВП, то у 2009–2010 рр. він не досяг рівня трьох відсотків.

Нині Україна єдина серед країн СНД, яка не має додаткового джерела фінансування галузі охорони здоров'я – безкоштовного медичного страхування [3].

У Німеччині воно було запроваджено ще в 1884 р., Франції – 1954, Росії – 1991, Молдові – 1996, Казахстані – 2002 р.

Низький рівень доходів більшості сімей з дітьми не дає їм можливості задовольняти в достатньому обсязі потреби у підтримці свого здоров'я, одязі, харчуванні, нормальних житлово-побутових умовах. За результатами соціологічних досліджень, у випадку захворювання близько 40 % опитаного населення по можливості намагаються не звертатися до лікарів за медичною кваліфікаційною допомогою. Основною причиною такого явища є висока вартість медичних послуг [4]. Кожний 8-й мешканець (12 %) відкладає свій візит до лікаря. Найбільше вартість медичної допомоги турбує мешканців Західно-го регіону (20 %), найменше (8 %) – населення, яке мешкає у Східному та Центральному регіонах України. Приблизно п'яту частину осіб, які не звертаються по медичну допомогу, становлять сільські мешканці (малозабезпечені особи з прибутком у 200–400 грн (17 %), люди старшого віку та пенсіонери (20 %). Однією із причин незвертання населення за медичною допомогою є її низька якість (14 %).

Статистика останніх років свідчить, що звертаються до лікарів – 59,5 %, не звертаються через високу вартість медичного обслуго-

вування – 12 %, віддаленість медичної установи від місця проживання – 3,5 %, довгі черги – 4,5 %.

Соціологічні дослідження свідчать, що страхову модель медицини підтримують лише 20 % населення Східного та понад 35 % Західного регіонів України. При цьому слід зазначити, що страхова модель медицини успішно зарекомендувала себе у Польщі й Угорщині та неуспішно – у Росії.

Більшість громадян України бажають мати солідарну систему охорони здоров'я, яка дає змогу перерозподіляти кошти на медичне забезпечення між державою і населенням шляхом модернізації бюджетної, запровадження страхової моделі та зменшення витрат з боку пацієнтів. Узагальнені дані стосовно незадоволеності населення діючою системою охорони здоров'я наведені у табл. 1 [4].

Ці дані свідчать, що у бюджетній моделі медицини через цілу низку причин рівень якості медичної допомоги низький, що зумовлює незадоволеність населення цією моделлю охорони здоров'я.

У ст. 49 Конституції України визначено, що кожний громадянин має право на отримання безкоштовної медичної допомоги.

Проте реально громадяни розуміють, що 3 грн на добу на лікування одного хворого та 1 грн 60 коп. на харчування – вкрай недостатньо [3].

Люди вмирають в основному від серцево-судинних захворювань не тільки частіше, ніж у країнах зарубіжжя, а й раніше. Причому показники смертності від цих хвороб найвищі серед європейських країн. Серйозну за-

Таблиця 1

Незадоволеність населення України діючою системою охорони здоров'я, у відсотках до опитуваних

Тип системи	Низький рівень якості медичної допомоги	Висока вартість медичного забезпечення
Бюджетна	37,4	57,7
Страхова	33,3	14,6
Приватна	6,1	5,0
Не виділили конкретного типу	23,2	22,0

непокоєність викликає стан та демографічні тенденції здоров'я жінок і немовлят, які породжують цикл: хворий плід – хвора дитина – хворий підліток – хворі батьки. Його тривалість, за даними російських учених, становить 20–25 років. З кожним новим циклом хвороблива уражуваність немовлят неухильно зростає [2].

Серед країн Європи Україна займає перше місце за захворюваністю СНІДом і туберкульозом. Вона друга після Росії за показником онкологічних захворювань. Смертність у теперішній час в Україні в 2 рази перевищує народжуваність. Щорічно в країні реєструється 20–25 млн відвідувань хворих у зв'язку із серцево-судинними захворюваннями, понад 1 млн мешканців України знаходяться на диспансерному огляді за діагнозом “рак”, більш 500 тис. – за діагнозом “туберкульоз” [3].

За показником загальної кількості (коефіцієнтом смертельних випадків на виробництві на 1000 працюючих) серед десяти європейських країн Україна посідає друге місце після Росії ($K_{см}^{1000}=0,117$) [5]. Зведені дані

про смертельні випадки на виробництві наведені на рис. 1.

Одним із суттєвих чинників погіршення здоров'я населення України є нездоровий спосіб життя. За офіційними даними в Україні здорового способу життя дотримуються лише 6 % населення, в той час як в окремих зарубіжних країнах (Японія, Швеція, Німеччина) цей показник перевищує 80 % [2].

Концепції охорони здоров'я, що розробляються в Україні, містять положення, які спрямовані на боротьбу з різноманітними хворобами.

Проте людина вмирає не від хвороб, а від зменшення кількості (міри) здоров'я. На жаль, сучасна медицина не розробила дієві та ефективні методи вимірювання кількісно-якісних показників здоров'я людини. Тому не дивно, що такі важливі напрями збереження і зміцнення здоров'я, як валеологія і синологія не отримали свого пріоритетного розвитку в умовах сучасного суспільства.

Нині 60–70 % медичного обладнання використовується в лікувально-профілактичних установах, яке було придбано ще у 70-ті

Рис. 1. Загальна кількість (коефіцієнт) смертельних випадків на виробництві на 1000 працюючих ($K_{см}^{1000}$) у деяких європейських країнах

роки минулого століття, воно морально та фізично застаріле [3].

На сьогодні 60 % медичних кадрів – пенсіонери. В Росії лікар має зарплату 800 дол., в Україні – 150 дол., тобто в 5,33 раза менше.

У Законі “Про бюджет” і Конституції України визначено, що середня заробітна плата медичних працівників і викладачів має бути на рівні заробітної плати по промисловості. Проте заробітна плата лікаря становить 1342 грн, в той час як в середньому по промисловості – 2162 грн, тобто в 1,61 раза менше.

Лікарі повинні отримувати заробітну плату на рівні щонайменш 5–8 тис. грн [3].

Розглядаючи проблеми формування та збереження потенціалу здоров’я населення України, слід зазначити, що в Європі приблизно 80 % медикаментів відпускаються тільки за рецептом. Серед недоліків охорони здоров’я в Україні через відсутність надання ліків за рецептом розповсюджена хіміорезистентна форма туберкульозу. Тому потрібне поетапне обмеження на закупівлю ліків без рецепта.

Здійснена нами експертна оцінка потенціалу здоров’я дала змогу встановити, що його вагомість (0,081) займає четверте місце після громадянсько-політичного потенціалу (0,136), демографічного (0,087) та діяльнісного (0,082).

Серед складових потенціалу здоров’я на першому місці знаходиться показник тривалості життя, далі йде рівень захворюваності з тимчасовою втратою працездатності, останнє місце посідає рівень інвалідності (табл. 2).

У сучасній науковій медичній літературі розкривається сутність п’яти основних кон-

цептуальних моделей здоров’я і хвороб людини: релігійна, екзистенційна, міжособистісна, біомедична, психосоматична (рис. 2) [6]. Згідно з релігійною моделлю релігійні чинники мають більше значення у відтворенні здоров’я, ніж біологічні, психологічні та соціальні. Існує думка, що реабілітацію здоров’я людини в комплексній реабілітації необхідно розпочинати з релігійної реабілітації.

Згідно з екзистенційною моделлю стан здоров’я людини і схильність її до розвитку різних захворювань визначається досвідом і життєвою позицією. Якщо людина обирає активну життєву позицію, то вона обирає здоров’я.

Для досягнення гарного стану здоров’я потрібно дотримуватися балансу системи “розум – тіло”, що пропонується психосоматичною моделлю, яка поєднує значення розуму й тіла в етіології хвороби, що розвивається за механізмом зворотного зв’язку через взаємодію фізичних і розумових чинників.

Згідно з біомедичною моделлю здоров’я людини розглядається як відсутність органічних порушень і суб’єктивного відчуття нездоров’я. Причому істотну роль в життєдіяльності людини та в збереженні її здоров’я відіграють біологічні чинники і закономірності. У цьому зв’язку багато залежить від біологічного потенціалу людини, вагомість якого становить 0,068 відносних одиниць.

Міжособистісна модель істотно розширює поняття здоров’я і хвороби стосовно гуманістичної, релігійної, екзистенційної моделей і розглядається як надприродна.

Враховуючи, що головні хвороби люди-

Таблиця 2

Розподіл складових потенціалу здоров’я населення, ранги

Складові потенціалу здоров’я	$\bar{x} \pm Sx$, ранги
Тривалість життя	1,85 $\pm$ 0,30
Рівень захворюваності з тимчасовою втратою працездатності	2,54 $\pm$ 0,25
Рівень професійної захворюваності	2,92 $\pm$ 0,20
Умовний показник здоров’я населення	3,31 $\pm$ 0,33
Рівень інвалідності	4,38 $\pm$ 0,16

Рис. 2. Концептуальні моделі здоров'я і хвороби

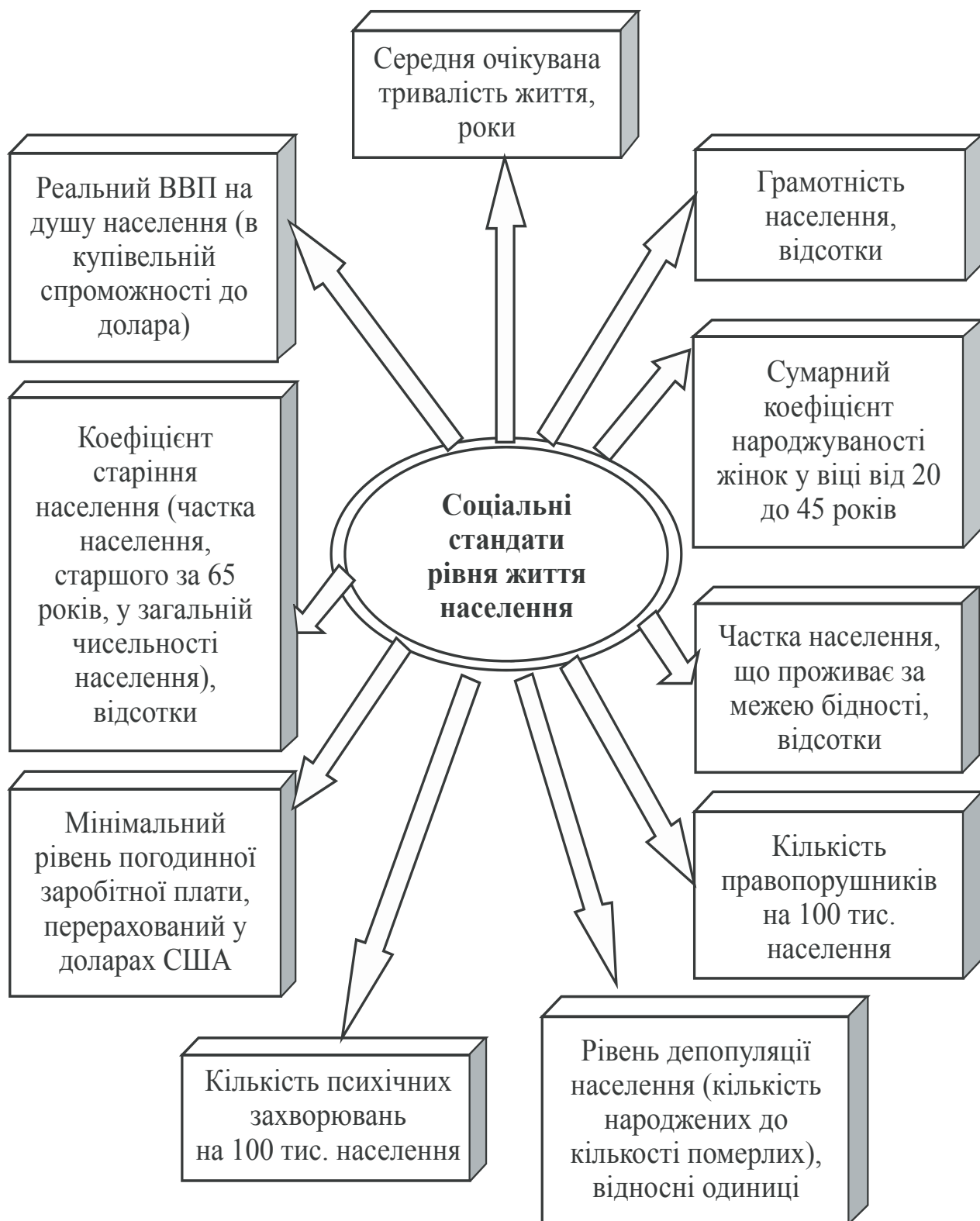

Рис. 3. Структура показників соціальних стандартів рівня життя як фактора відтворення людського потенціалу

ни мають не монокаузальний, а поліпричинний характер порушення здоров'я, відтворення його потенціалу має здійснюватися не тимчасово, а постійно, на системно-синергетичній основі [7], що буде надійним підґрунтям для розробки пріоритетних заходів щодо попередження можливих порушень здоров'я.

Розглядаючи напрями забезпечення розвитку трудового потенціалу за їх пріоритетністю, необхідно підкреслити, що заходи, які пов'язані зі здоров'ям населення, за ваговим коефіцієнтом впливу знаходяться у другій, шостій, восьмій та дев'ятій десятках [1].

Так, укріплення генофонду нації, запровадження всіх механізмів поліпшення стану здоров'я населення, забезпечення його охорони має ваговий коефіцієнт 0,136 (18 місце), реформування системи охорони здоров'я, підвищення її ефективності, формування системи профілактичних заходів щодо поліпшення здоров'я населення – 0,04 (61 місце), підвищення якості медичного обслуговування, забезпечення рівня його надання потребам працюючих – 0,037 (64 місце), забезпечення розвитку системи страхування соціальних ризиків та підвищення ефективності діючих систем страхування втрати здоров'я, роботи – 0,021 (76 місце), забезпечення сприятливих умов праці, запобігання виникненню ризиків втрати здоров'я і працездатності на виробництві – 0,0142 (86 місце).

Для відтворення людського потенціалу важливим напрямом є дотримання соціальних стандартів рівня життя населення (рис. 3). Важливою проблемою соціального захисту населення на всіх рівнях державного управління є недосконалість існуючої системи соціального страхування, що зумовлена насамперед відсутністю законодавчо встановленої прямої залежності між страховими внесками та виплатами з них, функціонуванням переважно державної системи соціального страхування. Згідно з Основами законодавства України “Про

загальнообов'язкове державне страхування” має бути здійснений перерозподіл відповідальності за соціальне забезпечення громадян між державою, роботодавцями та працівниками. В цьому напрямі першочерговим завданням у сфері соціального страхування є прийняття нових законів України з окремих видів загальнообов'язкового державного соціального страхування, створення сучасної нормативно-правової бази, яка б визначала їх правові, економічні та організаційні засади, відповідної системи управління соціальним страхуванням.

Потрібним першочерговим кроком у розвитку національної системи охорони здоров'я є якомога швидке прийняття Верховною Радою України Закону “Про загальнообов'язкове державне соціально-медичне страхування”, який зміцнить правову й фінансову основу всієї системи охорони здоров'я.

Література

1. Якість трудового потенціалу та управління трудовою сферою в Україні: соціальна експертиза: Монографія / О. І. Амоша, О. Ф. Новікова, В. П. Антонюк, Л. В. Шаульська та ін. / НАН України. Ін-т економіки промсті. – Донецьк, 2006. – 208 с.
2. Кальянов А. В. Аксиологія здоров'я сучасної молоді // Роль науки, релігії та суспільства у формуванні моральної особистості: Матеріали XXIII міжнар. наук.-практ. конф., м. Донецьк, Держ. ун-т інформатики і штучного інтелекту, 16 трав. 2008 р. – Донецьк: ІПШ “Наука і освіта”, 2008. – С.120–121.
3. Медицина на голодному пайке // Аргументы недели. – 2010. – № 9. – декаб.
4. Лехан В. Социологический опрос населения Украины о ситуации в системе здравоохранения и перспективах ее развития // Социология: теория, методы, маркетинг. – 2008. – № 4. – С. 207–210.
5. Шутов М. М. Регенерация населения Украины; сценарий будущего: Монография / М. Шутов, В. Бурега, С. Вовк. – Донецк: ВИК, 2010. – 204 с.
6. Гиріна О. М., Грішило П. В., Смикодуб О. І. та ін. Сімейна медицина. – Кн. 1. Організаційні основи сімейної медицини. – К.: Медицина, 2007. – 390 с.
7. Шконда В. В., Кальянов А. В., Давидов П. Г. Феномен синергетики: наука – общество – образование: Моно-

Наводяться порівняльні дані щодо показників здоров'я населення України та зарубіжних країн, виокремлюються проблеми, які гальмують запровадження загальнообов'язкового державного соціального страхування та

відповідної системи управління соціальним страхуванням, робиться висновок, що відтворення потенціалу здоров'я населення має здійснюватися на системно-синергетичній основі.

Приводятся сравнительные данные о показателях здоровья населения Украины и зарубежных стран, формулируются проблемы, тормозящие внедрение всеобщего государственного социального страхования и соответствующей системы управления социальным страхованием, делается вывод о том, что воспроизводство потенциала здоровья населения должно осуществляться на системно-синергетической основе.

The comparative data about population health indicators of Ukraine and foreign countries are given. The problems of slowing down the introduction of universal obligatory state social insurance and appropriate control system by social insurance are formulated. It is concluded that reproduction of population health potencial must be carried out on the systematic and sinergetic basis.

Надійшла 24 листопада 2011 р.

МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ ТУРЕЦЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ ТА УКРАЇНИ

Наукові праці МАУП, 2012, вип. 1(32), с. 277–280

Нині Туреччина є одним з основних торговельних партнерів України. Достатньо сказати, що на неї припадає 7,5 % від загального експорту України і вона посідає за цим показником друге місце серед основних споживачів українських товарів (на першому місці Росія).

Україна й Туреччина є близькими сусідами і стратегічними партнерами в багатьох галузях промисловості, зокрема торговельній, економічній. Водночас українсько-турецькі відносини можуть бути прикладом для інших країн. Турецька Республіка є одним з найбільших торговельних партнерів України, а товарообіг між двома країнами має стабільну тенденцію до збільшення [3]. Економічне співробітництво між двома країнами має значний потенціал, завдяки чому інтерес до України турецьких інвесторів постійно підвищується.

На сьогодні спостерігається позитивна тенденція до подальшого підвищення обсягів турецьких інвестицій в економіку України. Помітно посилюється приплив турецьких інвестицій у хімічну і нафтохімічну промисловість, торгівлю, сільське господарство і транспорт України. Трохи більше половини підприємств з турецьким капіталом випускають продукцію, інші діють у сфері послуг. Турецькі інвестиції розподілялися таким чином: промисловість – 32 %, торгівля і громадське харчування – 20,2 %, фінансова діяльність – 20,2 %, сільське господарство і харчова промисловість – 20,7 %, будівництво та транспортні послуги – 6,8 %. Усе більше з'являється нових інвестиційних проектів. Наприклад, турецький холдинг “Евйап” почав випуск миючих і косметичних засобів у м. Іллічівськ Одеської області. Орієнтовно компанія пла-

нує вкласти у розвиток цього виробництва 60 млн дол. Холдинг “РАМ Коч” разом з компанією “ЕНКА Холдинг” проводить практичну роботу по налагодженню будівництва в Києві трьох торгово-офісних центрів супермаркетів.

Турецька компанія “БЕТА” створила в м. Орджонікідзе свою компанію “Ольвія-БЕТА”, яка також випускає миючі засоби. У це виробництво вже вкладено 4 млн дол.

Турецька фірма “Берімпекс” розпочала реалізацію проекту зі створення виробничо-торгового центру та інфраструктури на території вільної економічної зони “Порт Крим” у м. Керч Автономної Республіки Крим. Ряд турецьких компаній ведуть роботу зі створення своїх підприємств у Київській, Вінницькій, Херсонській, Донецькій та деяких інших областях України.

Ці та інші факти свідчать про те, що турецькі бізнесмени побачили й повірили у позитивні зміни, які відбулися в українській економіці за час незалежності України, і готові вкладати значні капітали.

Також створена необхідна законодавча база у сфері регулювання іноземних інвестицій, активно розвиваються спеціальні економічні зони.

На сьогодні створено 11 спеціальних економічних зон і запроваджено спеціальний режим інвестиційної діяльності на територіях

9 регіонів. Темпи приросту інвестицій у спеціальних економічних зонах удвічі вище, ніж в інших регіонах, а темпи нарощування обсягів виробництва втричі перевищують загальнодержавні [2].

Діє Спеціальна Рада з питань іноземних інвестицій при Президентові України, до складу якої входять провідні бізнесмени зарубіжних країн.

Усього обсяг іноземних інвестицій становить 5,3 млрд дол., а загальна кількість підприємств з іноземними інвестиціями перевищила 9 тис.

Нині Україна зацікавлена також у збільшенні інвестиційних кредитів, які можуть забезпечити провідні турецькі будівельні компанії разом з європейськими банками. У Турецькій Республіці є ряд сфер, у яких найближчими роками намічаються значні обсяги будівельних робіт і вкладання іноземних інвестицій. Зокрема, в Україні створено законодавство, яким регулюється будівництво приватних доріг на умовах концесії.

Стосовно українських інвестицій до Туреччини, то вони поки що залишаються дуже скромними: зареєстровано лише 6 підприємств з українським інвестиційним капіталом на суму 308 тис. дол. США, серед яких випускає продукцію тільки одне, а решта діють у сфері транспорту та інших послуг.

Щоправда, за даними Казначейства Туреччини, на даний момент у Туреччині функціонують 30 підприємств з українським капіталом на суму 4,8 млн дол., у тому числі 18 – створені фізичними особами та 12 – юридичними.

Причиною тому є не тільки обмеженість вільних коштів українських підприємств, а й недостатнє знання бізнесменами країн особливостей інвестиційного законодавства України і Туреччини.

В українському експорті до Туреччини традиційно основне місце займає продукція чорної металургії та неорганічної хімії, тоді як на товари машинобудування, іншу високотехнологічну продукцію припадає трохи більше 3 %. Саме тому потрібно намагатися привернути увагу турецьких підприємців до того, що Україна була і лишається однією з

провідних індустріальних держав світу з потужною науково-експериментальною базою, і що саме ця сфера має найбільші резерви для подальшого розвитку взаємного співробітництва [1].

Так, у світі добре відомі українські машини й устаткування, особливо судно- і авіабудування, продукція військово-промислового комплексу, надтверді матеріали та інструменти, виготовлені з них, сучасне обладнання для електрозварювання, аерокосмічні розробки, а також агрегати для акумуляції альтернативних джерел енергії, біотехнології для очищення води, а також інші товари і технології, в яких Туреччина має потребу.

Аналізуючи взаємовідносини України і Туреччини слід зазначити, що протягом останніх років державними структурами двох країн були створені сприятливі умови для подальшого розвитку взаємовигідного співробітництва в широкому спектрі напрямів. Найважливішими напрямами спільної діяльності є співробітництво в економічній, науковій галузі і сфері високих технологій.

Однією з основних галузей турецького експорту в Україну є легка промисловість. Виробництво й експорт текстилю та одягу має для Туреччини життєво важливе значення. Ця індустрія стала однією з найприбутковіших для бюджету Туреччини, формуючи 10 % ВВП, становлячи 17,5 % промислового виробництва і понад 20 % усієї робочої сили.

Туреччина є головним світовим постачальником товарів легкої промисловості і займає провідне місце серед присутніх на українському ринку країн-імпортерів. Вона випереджає за показниками Китай, країни Східної і Західної Європи. Основною проблемою української промисловості продовжує залишатися різке збільшення поставок імпортованих товарів на українські ринки.

Розвиток двостороннього співробітництва між Україною і Туреччиною в науково-технічній сфері є також одним із механізмів вирішення актуальної для нашої держави проблеми підтримки й розвитку національного науково-технічного комплексу. Туреччина спрямовує значні зусилля для розвитку і модернізації стратегічно важли-

вих високотехнологічних галузей, зокрема аерокосмічної сфери, а також розширення власної науково-технологічної бази. Тому Україна, яка володіє відповідним науково-технологічним потенціалом, може вважати Туреччину перспективним партнером і ринком збуту наукомісткої продукції. Нині на базі науково-дослідного “Мармара-центру” в Туреччині працює спільна українсько-турецька науково-дослідна лабораторія.

Одним з перспективних напрямів співробітництва України і Туреччини є військово-промисловий комплекс. Для України Туреччина становить великий інтерес як ринок збуту продукції національного ВПК. Щорічно Анкара витрачає понад 4,5 % ВВП (близько 8 млрд дол. з 2002 р.) на глибоку модернізацію своїх збройних сил. Причина цих витрат, у першу чергу, – це зобов’язання перед НАТО, членом якого є Туреччина. Представники українського ВПК беруть участь у перспективних тендерах на поставку танків і озброєння.

Економічні зв’язки України і Туреччини обумовлені не тільки близьким розташуванням держав, а й різносторонніми партнерськими відносинами.

За обсягами експорту Туреччина є другою країною-партнером України, а основними статтями українського експорту є металопродукція, сільське господарство та ін. Товари турецької текстильної промисловості і готовий одяг на українському ринку досягли лідируючої позиції і займають 32 % ринку аналогічних зарубіжних товарів. Міністерство економіки України відзначило, що сприятиме розвитку двосторонніх взаємовигідних торгово-економічних відносин і готове до тісного співробітництва з Турецькою Республікою для досягнення позитивних результатів.

У 2009 р. обсяг товарообігу між Туреччиною та Україною, яка серйозно постраждала від світової фінансової кризи та проблем у національній економіці, впав на 50 % – до 4 млрд дол. з 8 млрд 200 млн дол. у 2008 р. У 2010 р. цей показник був зафіксований на рівні близько 5 млрд дол. – усе ще значно нижче докризового рівня. Втім, це не зава-

дило лідерам двох країн поставити перед собою амбітні цілі: збільшити обсяг товарообігу до 10 млрд дол. у найближчі п’ять років і подвоїти його, довівши до 20 млрд дол. за десять років. Хоча такі плани не можуть не радувати своїм оптимізмом, можливість їх реалізації викликає великі сумніви на тлі нинішніх тенденцій на українському і світовому ринках. Досягненню намічених цілей значною мірою має сприяти ЗВТ, у необхідності створення якої впевнені український та турецький уряди.

За підсумками 2010 р., у структурі українського експорту переважають інструменти (38,7 %), чорні метали (33,45 %), мінеральні добрива (7,65 %), продукти неорганічної хімії (4,2 %), пластмаси та вироби з них (3 %), мінеральне паливо (2,3 %), прилади (1,7 %), деревина та вироби з неї (1,5 %), продукція органічної хімії (1,2 %), електричні машини (1,2 %).

Турецький товарний експорт був представлений в основному пластмасами та виробами з них (16,1 %), фруктами (12,35 %), сіллю, сіркою, шпукатурними матеріалам, цементом (7,1 %), засобами наземного транспорту (6,7 %), тютюном (5,7 %), машинами та обладнанням (5,4 %), рудами і шлаками (3,9 %), електричними машинами (3,3 %), папером і картоном (3,1 %), трикотажним одягом [4; 5].

Разом з тим радує, що в питаннях економічного співробітництва Україна і Туреччина не обмежуються виключно торгівлею. Напевно, не всі знають, що обсяги газу, що надходять до Туреччини через територію України, перевершують ті, які йдуть “Блакитним потоком” з Росії, а також з Ірану. У зв’язку з цим вкрай важливим є участь турецьких компаній у будівництві та експлуатації підземних сховищ газу на території України, що дасть можливість забезпечити безперебійне транспортування газу до Туреччини. Відомо, що турецька сторона дуже зацікавлена в активізації транспортних перевезень через територію України до Росії та до інших країн. А тут відкривається найбільше поле діяльності в плані реалізації спільних проектів і вкладення інвестицій. Причому геополітичне по-

ложення України і Туреччини, як транзитних держав, робить цілком реальним об'єднання зусиль у напрямі поставок енергоносіїв на європейські ринки.

В Україні вже накопичено значний досвід, є наукові розробки та технології, якими ми могли б поділитися з Туреччиною, в галузі охорони земель від вітрової та водної ерозії у ході сільгоспвиробництва, рекультивації земель після видобутку корисних копалин, використання біологічних засобів захисту рослин, виробництва біогумусу тощо.

А чого варта технологія видобутку сірководню з Чорного моря, який при підвищеній його концентрації зараз нерідко призводить до загибелі всього живого в морській воді. Технологія українських учених дає можливість збирати цей сірководень і переганяти в метан, аміак тощо. Тож у перспективі сірководень може стати суперником нафти й газу і практично невичерпним джерелом енергії для народного господарства.

Водночас для нас дуже цікавим є досвід Туреччини у розвитку зон вільної торгівлі, створення умов для залучення іноземних інвестицій, реформуванні банківської системи, створенні технопарків, розвитку системи страхування експортних ризиків, біржової торгівлі та багато іншого.

Тому, сподіватимемося, що і надалі так само стрімко проводитиметься активізація торгово-економічного співробітництва між нашими країнами, вдосконалюватиметься структура експортно-імпортних операцій.

Анкара як і раніше залишатиметься одним із головних торговельно-економічних партнерів Києва у Чорноморському регіоні. Активна участь обох країн у багатосторонніх транспортних й енергетичних проектах, а також співробітництво в рамках регіональних та міжнародних організацій, очевидно, сприятиме відчуттю регіональної цілісності, що в перспективі може стати важливим кроком на шляху до політичної та економічної інтеграції.

Література

1. Кныш В. "Ятаган" для Анкары // Обзор украинского рынка. – 2005. – № 6.
2. Сірук М. Турецкий гамбіт // День. – 2007. – № 126.
3. Урядовий портал України // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.kmu.gov.ua
4. Державний комітет статистики України // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua
5. Материали Министерства внешней торговли Турции. – Анкара, 2009.

Висвітлено економічні взаємовідносини Туреччини та України, їх найважливіші напрями спільної діяльності, а також спільні інтереси обох країн та їх потенційне співробітництво в багатьох економічних галузях.

Освещены экономические взаимоотношения Турции и Украины, их важнейшие направления совместной деятельности, а также общие интересы обеих стран и их потенциальное сотрудничество во многих экономических отраслях.

The article refers to the economic relations between Turkey and Ukraine, their most important directions of joint activities, as well as the mutual interest of both countries and their potential cooperation in many economic sectors.

Надійшла 30 жовтня 2011 р.

**СТРУКТУРА ВЛАСНОСТІ У ПЕРСПЕКТИВНОМУ ВАРІАНТІ
ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ**

Наукові праці МАУП, 2012, вип. 1(32), с. 281–288

У сучасних умовах відносно успішний розвиток капіталістичних країн підтверджує існування альтернативних варіантів економічного розвитку із домінантою як суспільних, так і приватних форм власності. В останньому випадку для регулювання виникаючих диспропорцій у розподілі доходів необхідна адекватна інституціональна система державного управління. Її формування дало змогу провідним країнам світу здійснити великомасштабну приватизацію без істотних негативних наслідків для національних економік.

Стосовно перспектив економічного розвитку України думки більшості вчених збігаються: їй необхідні інвестиції та інновації. Проте з приводу як це зробити думки вчених розходяться.

Так, відзначаючи безперспективність розвитку за індустріальною моделлю, Б. Одягайло зазначає, що перебудова має спиратись на базисні інновації, а саме: трансформацію відносин власності з метою встановлення змішаної інтегральної економіки; трансформацію відносин розподілу з метою усунення гіпертрофованої економічної стратифікації; подолання надмірного відриву віртуального ринку цінних паперів від структури й динаміки реальних ринків товарів, послуг, робочої сили, капіталів та ін.; створення ефективною національною інноваційною системи; створення пріоритетного кластера виховання у людей гуманістичної системи морально-етичних цінностей, української ментальності та ідентичності [10, 20].

Аналогічного погляду дотримується І. Малий, який зазначає, що зменшення бідності та нерівності досягається через вдосконалення системи розподілу та перерозподілу ресурсів і доходів. Зменшення нерівності та бідності в Німеччині, Швеції та інших кра-

їнах, де домінує приватна власність на фактори виробництва, було забезпечене саме запровадженням соціально орієнтованої системи розподілу. Завдяки цьому шведська модель економічного розвитку отримала назву “шведський розподільний соціалізм” [6, 14]. Ґрунтуючись на такому підході, Н. Деєва велику увагу приділяє методам державного регулювання, тобто інституціональній системі державного управління [3].

Дж. Стігліц вважає, що необхідне оптимальне сполучення механізмів ринкової економіки і методів державного регулювання [14]. Основу ринкової економіки становить конкуренція. Традиційно вважається, що конкуренція можлива тільки за наявності приватних форм власності. Тому у вирішенні проблеми оптимального сполучення механізмів ринкової економіки і методів державного регулювання найчастіше пропонується варіант розвитку з домінантою приватної власності та розвитком інституціональної системи державного управління.

Наприклад, М. Туріянська стверджує, що важливою ланкою економічної та інвестиційної стратегії держави має стати визнання великого бізнесу важливим суб'єктом національної модернізації і забезпечення глобаль-

ної конкурентоспроможності. По-друге, розвиток інфраструктури у широкому сенсі передбачає збереження значної участі держави як активного суб'єкта і джерела фінансових ресурсів. Ця роль зводиться до поступового перетворення з саморегулювального постачальника інфраструктури послуг на незалежного регулятора поширювального спектру послуг, що постачається приватним сектором, й водночас рівноправного партнера по бізнесу. Різні форми приватно-державного партнерства із збереженням державного контролю за стратегічними інфраструктурними мережами можуть стати ефективною альтернативою перспективі їх повної приватизації [15, 21].

Така модель із домінантою приватної власності та розвиненою інституціональною системою державного управління достатньо успішно реалізована в американській “ринковій” економіці. Проте автори праці [2, 18] цілком справедливо вважають, що для того, аби основний для ринкової економіки принцип “невидимої руки” міг бути визнаний чинним, на ринку повинна існувати конкуренція. Однак найчастіше підсумком конкурентної боротьби є концентрація капіталу, що призводить до утворення монополій. Проблеми у визначенні ступеня конкурентності ринку і неприпустимість навіть короточасної монополізації деяких видів благ (як правило, це так звані “соціальні товари”) можуть послужити стимулом до організації виробництва цих благ на державному підприємстві.

Разом із тим досвід розвинених країн Західної Європи підтверджує конкурентоспроможність державних підприємств і на ринку “несоціальних товарів”. Автори роботи [2, 18] це пояснюють наявністю в більшості західноєвропейських країн розвиненого державного сектору, на який припадає істотна частка зайнятих, інвестицій, бізнесу, що не характерно для США та Японії. Держава безпосередньо включається в процес відтворення як функціонуючий суб'єкт виробництва, а також є великим банкіром. Незважаючи на такі принципи відмінності в економіках різних країн, Дж. Стігліц все-таки перевагу віддає пріоритетності державного сектору [14].

На думку академіка НАН України М. Чумаченка та Л. Червової, у країнах ЄС наявність державних підприємств вважається виправданою у таких випадках:

- коли в рамках приватного сектору не може бути досягнута умова макроекономічного оптимуму (насамперед у природних монополіях), а також, коли мова йде про необхідність утримувати малорентабельні або капіталомісткі, але необхідні для суспільства підприємства, куди приватний сектор йти не хоче;
- коли держава прагне контролювати ті галузі, які вона вважає важливими для економіки й оборони країни;
- коли держава хоче мати у своєму розпорядженні інструменти регулювання господарської, зокрема інвестиційної, діяльності або модернізації економіки через відповідні програми у сфері НДДКР;
- коли необхідне проведення цілеспрямованої регіональної політики, пов'язаної з освоєнням нових територій і розвитком відсталіх регіонів [17, 13–14].

Ці умови є актуальними і для України. Тому автори праці [2] зазначають, що в Україні більш обґрунтованим є вибір західноєвропейської, а не американської моделі, незважаючи на те, що активне втручання держави в діяльність ринкових механізмів найчастіше призводить до викривлення “конкурентного середовища”.

Втручання держави в економіку може відбуватися в інституціональній системі власності й інституціональній системі державного управління. При цьому в макроекономічній системі виникають певні протиріччя. У першу чергу – в економічному базисі між державною і приватною власністю, у другу – у надбудові між ринковим механізмом і механізмом державного управління. Розв'язання цих протиріч може відбуватися різним шляхом, що підтверджується досвідом США та розвинених країн Західної Європи.

Однак у нестабільних умовах економіки, яка розвивається, тим більше трансформується, реалізувати ту або іншу модель роз-

виленої макроекономічної системи, на думку більшості вчених, неможливо. Звідси В. Решетило доходить висновку, що необхідні комбіновані інституціональні перетворення, "...які припускають багатоплановий вибір альтернатив і враховують конкретні механізми вибору залежно від перебування соціально-економічної системи на стійкому чи нестійкому етапі розвитку" [13, 9].

Очевидно, що економіка України перебуває на нестійкому етапі розвитку, і причина цього – в "олігархічних" відносинах економічної власності, де методи державного регулювання не діють, а частка держсектору постійно скорочується в результаті тотальної приватизації. Тому вихід на "траєкторію" стійкого розвитку потребує зміни існуючих відносин присвоєння. Виникає питання: який з альтернативних варіантів економічного розвитку – з домінантою приватної або суспільної власності у структурі засобів виробництва – є більш перспективним для України?

При виборі альтернативного варіанта необхідно насамперед урахувати історичний досвід подолання глибоких економічних криз. Із цієї точки зору очевидна пріоритетність державної як суспільної форми власності. Наприклад, унаслідок кризи 1929–1933 рр. власністю держави в США стали підприємства електроенергетики, металургії, хімічної, суднобудівної та інших галузей, а в Німеччині наприкінці 1933 р. у власність держави перейшло від 35 до 91 % акцій більшості банків [7].

Водночас посилилося і втручання держави в економіку, тобто відбувався розвиток інституціональної системи державного управління. У результаті збільшилася частка держави в національному доході. Це сприяло, на думку В. Макутова, більш рівномірному розподілу доходів у суспільстві [7], що викликало зростання споживчого попиту, а отже, і виробництва. Іншою, не менш значущою складовою цього процесу стала поява в колективній капіталістичній власності частки працівників, що відомо в економічній теорії як концепція демократизації капіталу. Нині, за даними В. Щетиніна, у 500 найбільших промислових корпорацій США частина акцій працівників

становить 27,2 %, у 100 найбільших – 33 %. Наприклад, у "Макдоннел-Дуглас" – 32,6 %, "Маккормік" – 26,3 %, "Проктер енд Гембл" – 24,5 % [18].

До кінця XX ст. у розвинених країнах світу домінуючим став процес приватизації державної власності, що найчастіше пов'язують із неефективністю державного сектору і зростанням державних витрат, які значно перевищують зростання виробництва й національного доходу. В економічній теорії цей феномен відомий як закон А. Вагнера [20]. Однак процес приватизації відбувався вже при розвиненій інституціональній системі державного управління та більш прогресивних відносинах економічної власності, що сформували адекватну інституціональну систему розподілу. У сукупності це дало можливість згладити негативні наслідки диспропорцій, що поглибилися, у первинному розподілі доходів у суспільстві.

Відсутність адекватної інституціональної системи державного управління стала однією з головних причин краху концепції демократизації капіталу в постсоціалістичних країнах, де власниками засобів виробництва виявилось вузьке коло осіб, які, як правило, контролювали і контролюють органи державної влади. М. Павлишенко це явище пов'язує з особливістю колективної власності, яка "...має той недолік, що вона поширюється на весь колектив, а тому втрачається прямий зв'язок робочої сили із засобами виробництва. Вона є власністю всіх і нікого зокрема" [11, 57]. Але насправді ця форма колективної власності після "ваучеризації" (в Україні – "приватизаційної сертифікації") була персоніфікована. І саме цією особливістю часткової колективної власності, а не "власністю всіх і нікого зокрема", скористалися підприємці. Таким чином, в Україні була здійснена "однобока", без розвитку інституціональної системи державного управління, спроба реанімувати ліберальну "ринкову" концепцію розвитку, що призвело до олігархування макроекономічної системи та в результаті до кризи економічного розвитку.

За таких умов цілком логічний вигляд мають пропозиції щодо необхідності розподілу

політичної та економічної влади бізнес-груп, де заслуговує на увагу проблема депутатської недоторканності. Справді, позбавлення депутатської недоторканності сприяє розолігархуванню економіки, але хіба великі власники віддадуть владу добровільно? Тому в будь-якому разі криза поглиблюватиметься, оскільки справжні причини й рушійні сили цього явища приховані насамперед у відносинах економічної власності.

Без зміни відносин економічної власності здійснити розподіл політичної та економічної влади бізнес-груп, а отже, і розвивати інституціональну систему державного управління в Україні неможливо.

У вирішенні проблеми відносин економічної власності в Україні часто зустрічається ідея про соціальне партнерство, що відносно успішно реалізується у розвинених країнах за підтримки держави. Однак навіть у них при розвиненій інституціональній системі державного управління основне економічне протиріччя не зникає. Тому соціальне партнерство між власниками засобів виробництва і працюючими можливе тільки при рівному праві власності, де право володіння визначає управління і розпорядження.

В Україні трудящі позбавлені права володіти засобами виробництва, але, на думку Ю. Зайцева, "...економічна політика владних структур України має бути спрямована сьогодні насамперед на збереження, підтримку та розвиток таких ознак середнього класу, як рівень освіти, кваліфікації, професійний кваліфікаційний статус, професійна етика, місце в системі власності, самоідентифікація, динаміка зростання частки економічно та соціально активних громадян, зростання впливу протосереднього класу на прийняття владними структурами рішень щодо розвитку всіх структурних елементів соціально-економічного життя країни через розвиток системи соціального партнерства" [4, 21].

Слід зазначити, що економіки провідних капіталістичних країн не є системами закритого типу, тому об'єктивно існує основне економічне протиріччя вирішується шляхом його інтеграції у світову макроекономічну систему. Це виявляється у формуванні транс-

національного капіталу у вигляді транснаціональних корпорацій (ТНК), головною метою яких залишається одержання максимально можливого прибутку. При існуючих інституціональних обмеженнях у провідних капіталістичних країнах його збільшення можливе тільки за рахунок економік менш розвинених країн. У результаті на сучасному етапі у світовій економіці основне економічне протиріччя виявляється в дії принципу ефективності за Парето, коли одні країни розвиваються за рахунок інших.

Таким чином, аналізуючи причини глобалізації, не слід забувати про роль відносин економічної власності в розвитку будь-якої макроекономічної системи, у тому числі і світової.

Незважаючи на те що відносини економічної власності у світовій економіці є більш складними, ніж у національних економіках, вони також підпорядковані тим самим законам і закономірностям розвитку. Як наслідок прояву основного економічного протиріччя слід розглядати боротьбу ТНК за право володіти, розпоряджатися й користуватися власністю на рівні світової економічної системи. У результаті, як вважають багато дослідників, високий рівень життя в розвинених капіталістичних країнах підтримується за рахунок слаборозвинених економік, на які головним чином лягають витрати глобалізації. Разом із тим, на думку Л. М'яснікова, ТНК фактично не піддаються регулюванню монополіями. Тобто ліквідуються самі умови функціонування ринкової моделі економіки, але вже в рамках світової економічної системи [9]. Тому сьогодні західні економісти концепцію ринкової економіки вважають безнадійно відсталою, однак з точки зору розвитку світової економічної системи її нав'язування менш розвиненим країнам цілком закономірне.

Тим не менш лібералізація економіки України відповідала інтересам "потенційних власників", оскільки відбувалася в умовах "приватизованої" державної влади безпосередніми учасниками присвоєння загальнонародної власності. При цьому економіка країни не є замкнутою системою, її також торкаються процеси глобалізації світової економіч-

ної системи, а до процесу приватизації активно втручаються і ТНК. Тому, на думку академіка НАН України І. Лукінова, про проблему економічного розвитку України необхідно говорити не як про невдале запозичення чужих моделей економічного розвитку (зокрема, моделі економічних реформ, відомої як “вашингтонський консенсус”), а як про політику, спрямовану на підпорядкування її економіки транснаціональному капіталу [5]. У результаті дотримання цих “економічних” рекомендацій країна виявилася відкинутою на ранню стадію розвитку капіталізму і нині функціонує в умовах кризи економічного розвитку. Найгіршими наслідками подальшої лібералізації відносин економічної власності є підпорядкування економіки України транснаціональному капіталу.

З марксистської точки зору розвитку капіталістичної системи процес глобалізації світової економіки закономірний. Звідси закономірне і загострення основного економічного протиріччя в результаті домінування окремих країн у світовій економіці. Це підтверджується посиленням антиглобалістичних настроїв і лівих ідей у світі [1]. Очевидно, існує критичний рівень протиріч, при якому висновок К. Маркса про неминучість соціальної революції, у результаті якої відбувається зміна системи відносин економічної власності, є цілком логічним. Однак можливі і відносно “м’які” варіанти її зміни, які попереджають досягнення критичного рівня протиріч:

- перший – коли змінюється структура власності на засоби виробництва при збереженні історично сформованих форм власності. Це дає можливість розв’язати основне економічне протиріччя, але тільки на певному етапі розвитку макроекономічної системи;
- другий – коли змінюється структура власності на засоби виробництва в результаті появи більш прогресивних форм власності.

У будь-якому разі такі зміни приводять до встановлення нових пропорцій у структурі власності на засоби виробництва, де необхідним вважається наявність усього різноманіття й оптимального сполучення форм влас-

ності на засоби виробництва. Очевидно, в олігархічній макроекономічній системі України реалізувати перший варіант зміни структури власності на засоби виробництва неможливо, тому необхідна поява нової прогресивної форми власності, якою виступає спільна власність трудових колективів.

Уникнути революційних потрясінь можливо і завдяки розвитку інституціональної системи державного управління, оскільки це також сприяє більш рівномірному розподілу доходів у суспільстві. Це є серйозним контраргументом висновкам К. Маркса про неминучість соціальної революції. Але надбудовна інституціональна система державного управління діалектичного пов’язана з базисною інституціональною системою власності. Без розвитку однієї неможливий розвиток іншої. В олігархічній макроекономічній системі ця умова не виконується. Отже, в Україні є підстави для революційної зміни відносин економічної власності.

Однак “соціальний компроміс” у суспільстві досягається тільки в результаті збалансованості соціальної та економічної ефективності, що можливо тільки при оптимальному сполученні всіх юридичних форм власності, тобто при збалансованості не тільки права розпорядження, а й права володіння та користування засобами і результатами виробництва.

Дисбаланс, який виникає між соціальною та економічною ефективністю при домінуванні права приватної власності, усувається інституціональною системою державного управління. Однак її розвиток неможливий без розвитку інституціональної системи власності, що підтверджується історичним досвідом провідних капіталістичних країн. Ці інституціональні системи діалектично пов’язані як форма і зміст, де в процесі історичного розвитку вони по черзі (циклічно) здійснюють вирішальний вплив один на одного. Саме їх діалектичний розвиток і дав змогу створити соціально орієнтовану ринкову економіку у провідних капіталістичних країнах, авторами якої були відомі німецькі економісти Л. Ерхард, В. Ойкен і А. Мбллер-Арман.

Соціально орієнтована модель ґрунтується на ринковій економіці з різними формами власності, що сполучає гнучкий ринок праці та сильний адресний соціальний захист працівника, інвестиції в “людський капітал” і знання. Однак у Франції, на думку С. Федорова, така модель, основу якої становить визнання безальтернативності соціальної системи, зазнала кризи [16]. Очевидно, інституціональна система державного управління виявилася не здатною ефективно усувати диспропорції в розподілі доходів у суспільстві.

Щодо України, то академік НАН України В. Гейсць констатує, що спроби відбудувати сучасну державотворчу стратегію через соціально-економічну модель можуть виявитися невдалими, тому що рівень розвитку продуктивних сил не відповідає вимогам сучасності, і, здається, сам підхід до соціально орієнтованої ринкової економіки може виявитися непродуктивним [12, 71].

На думку академіка НАН України А. Чухна, “...ситуація загострюється тим, що ми повністю опинилися в лабетах ринкового фундаменталізму. Щодо історичного досвіду, то західні вчені говорили не про суто ринкову, а про змішану економіку як за формами власності, так і за механізмом функціонування та розвитку” [12, 84]. Справді, на сьогодні серед науковців найдосконалішою моделлю сучасного капіталізму вважається змішана економіка, тому багато вчених визнають її найкращою для України.

Змішана економіка припускає розширення меж державної власності, впровадження систем національного планування і регулювання, перерозподіл національного доходу на користь найбільш вразливих верств населення через системи прогресивного оподаткування і соціального законодавства [19]. Однак, як і в соціально орієнтованій економіці, можливість втручання приватних власників у процес державного регулювання розподілу доходів в особистих інтересах не усувається, оскільки політична влада стає одним із діючих інструментів їх задоволення. У результаті проблема різкої поляризації рівня життя залишається

невирішеною. Отже, Україні необхідна інша модель економіки.

Із цього приводу варто навести думку академіка НАН України В. Гейця: “Опитування свідчать, що населення масово проти і малої, і середньої приватизації. Це означає, що суспільні сили і мотивації перебувають сьогодні в суперечності”, а “...понад третини населення взагалі орієнтується на іншу модель – соціалістичну” [12, 71–73]. Виникає питання: які форми власності мають становити основу й домінувати в такій моделі економіки? Якщо вона включає все різноманіття юридичних форм із домінантою трудової власності, то це модель народної економіки, як “...найоптимальніша модель соціально-економічного розвитку світової цивілізації”, що на думку С. Мочерного, “...зорієнтована на потреби та інтереси людей праці, ґрунтується на плюралізмі форм власності за умови домінування трудової колективної власності, принципах самоуправління та всебічного соціального захисту трудящих із використанням економічного національного та наднаціонального планування” [8, 69].

З точки зору становлення соціальних моделей економіки заслуговують на увагу економічні успіхи Китаю, а серед країн СНД – соціально-економічні результати Білорусі, де домінує державна власність, а влада “огорожена” від бізнесу. В олігархічній макроекономічній системі України – навпаки. Тим не менш, зважаючи на успіхи економічного розвитку провідних країн світу, питання про домінанту приватної власності в Україні залишається відкритим.

Олігархічна макроекономічна система України пригноблює суспільні форми присвоєння засобів і результатів виробництва. Це перешкоджає розвитку інституціональної системи розподілу доходів у суспільстві, а отже, соціально-економічному розвитку країни. При цьому існуючі підходи і подальше домінування приватної власності в країні на тлі закономірної глобалізації світової економічної системи можуть у подальшому призвести до підпорядкування України транснаціональному капіталу.

Література

1. Вебер А. Антиглобалистические движения – начало великой смуты XXI века? // Мировая экономика и международные отношения. – 2001. – № 12. – С. 50–56.
2. Государственный сектор в экономике Украины: Монография / Л. М. Кузьменко, Л. Г. Червова, А. А. Дорофеева, Д. Н. Медведев; НАН Украины. Ин-т экономики пром-сти. – Донецк, 2007. – 256 с.
3. Деєва Н. М. Науково-методологічні основи формування, оцінки і управління потенціалом соціалізації економіки України: Автореф. дис. ... д-ра екон. наук: спец. 08.00.03 / Дніпропетровський нац. ун-т. – Дніпропетровськ, 2007. – 36 с.
4. Зайцев Ю. К. Соціалізація економіки України як стратегічна потреба її розвитку: Автореф. дис. ... д-ра екон. наук: спец. 08.01.01 / Київський нац. екон. ун-т. – К., 2002. – 36 с.
5. Лукинов И. К. Вопросы о концепции и модели современного развития Украины // Эконом. Украины. – 2001. – № 6. – С. 8–11.
6. Малий І. Й. Відносини розподілу в трансформаційних економічних системах: Автореф. дис. ... д-ра екон. наук: 08.01.01 / Київський нац. екон. ун-т. – К., 2001. – 33 с.
7. Мамутов В. Доля государственного сектора в современной экономике / В. Мамутов, Л. Савельев // Підприємництво, господарство і право. – 2002. – № 9. – С. 3–5.
8. Мочерний С. В. Основи економічних знань: Підручник. – К.: Вид. центр "Академія", 2003. – 312 с.
9. Мясников Л. "Новая экономика" в пространстве постмодерна // Мировая экон. и междунар. отношения. – 2001. – № 12. – С. 3–15.
10. Одягайло Б. М. Генеза та глобалізаційна адаптивність національних економічних систем (інституціоналістський підхід): Автореф. дис. ... д-ра екон. наук: спец. 08.00.01 / Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана. – К., 2007. – 33 с.
11. Павлишенко М. Про відокремлення влади від бізнесу // Екон. України. – 2007. – № 2. – С. 53–61.
12. Проблеми і задачі комплексного розвитку економічної теорії: Матеріали засідання // Економічна теорія. – 2005. – № 4. – С. 71–99.
13. Решетило В. П. Економічна синергетика реалізації ринкового потенціалу інституціональних систем: Автореф. дис. ... д-ра екон. наук: спец. 08.01.01.
14. Стиглиц Дж. Ю. Экономика государственного сектора: Пер. с англ. – М.: Изд-во МГУ; ИНФРА-М, 1977. – 720 с.
15. Туріянська М. М. Концептуальні засади формування джерел інвестиційних ресурсів України: Автореф. дис. ... д-ра екон. наук: спец. 08.01.01 / Донецький нац. ун-т. – Донецьк, 2006. – 33 с.
16. Федоров С. М. Франция в поисках новой социальной модели государства // Государственная власть и местное самоуправление. – 2006. – № 11. – С. 36–44.
17. Чумаченко Н. Г. Организационный механизм управления госсектором промышленности / Н. Г. Чумаченко, Л. Г. Червова // Управление экономикой переходного периода: Сб. науч. тр. – Донецк: ИЭП НАН Украины, 2001. – С. 4–14.
18. Щетинин В. Человеческий капитал и неоднозначность его трактовки // Мировая экономика и международные отношения. – 2001. – № 12. – С. 42–49.
19. Hansen A. The American Economy. – New York, Toronto, London, 1957. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.nber.org>
20. Wagner A. Three Extracts on Public Finance / A. Wagner, Musgrave R., Peacock A. (eds.). Classics in the Theory of Public Finance. – N.Y.: Macmillan, 1958.

Олігархічна макроекономічна система України пригноблює суспільні форми присвоєння засобів і результатів виробництва. Це перешкоджає розвитку інституціональної системи розподілу доходів у суспільстві, а отже, соціально-економічному розвитку країни. При цьому існуючі підходи і подальше домінування приватної власності в країні на тлі закономірної глобалізації світової економічної системи можуть у подальшому призвести до підпорядкування України транснаціональному капіталу.

Олигархическая макроекономическая система Украины угнетает общественные формы присвоения средств и результатов производства. Это препятствует развитию институциональной системы распределения доходов в обществе, а следовательно, социально-экономическому развитию страны. При этом существующие подходы и последующее доминирование частной собственности в стране на фоне закономерной глобализации мировой экономической системы могут в дальнейшем привести к подчинению Украины транснациональному капиталу.

Macroeconomic oligarchic system of Ukraine oppressed social forms of appropriation and production results. This prevents the development of the institutional system of income distribution in society, and therefore socio-economic development. Thus existing approaches and the subsequent domination of private property in the country against the backdrop of regular globalization of the world economic system may further lead to the subordination of Ukraine transnational capital.

Надійшла 5 грудня 2011 р.

ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ТА ЇЇ РОЛЬ У РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ ЕКОНОМІКИ

Наукові праці МАУП, 2012, вип. 1(32), с. 289–293

Обґрунтовано актуальність інновацій на сучасному етапі розвитку української економіки. Досліджено сутність інновацій та інноваційної діяльності. Уточнено класифікацію інновацій. Визначено пріоритети державного регулювання інноваційної діяльності.

Глобалізація міжнародної економічної системи, прискорення руху капіталу і товарів на міжнародному ринку зумовлюють зростання конкуренції, особливо у сфері виробництва. В конкурентній боротьбі важливим інструментом виступають інновації, що забезпечують конкурентні переваги підприємству за рахунок використання нових технологій та виробництва нової продукції.

Як визначає Ф. Котлер, основою досягнення цілей організації є визначення потреб цільових ринків і забезпечення бажаного їх задоволення більш ефективними і продуктивними, ніж у конкурентів, способами [1].

На жаль, нині українські промислові підприємства значно програють у боротьбі за споживачів іноземним конкурентам. Ситуація ускладнюється загальним кризовим станом економіки, гострим дефіцитом фінансових ресурсів, необхідних для реалізації інноваційних проектів.

Роль інновацій у перехідній економіці важко переоцінити – вони спрямовані на забезпечення інтенсивного розвитку виробничого та невиробничого секторів, нарощування потенціалу промисловості, що, в свою чергу, є передумовою сталого прогресивного розвитку економіки.

Незважаючи на велику кількість досліджень проблем інноваційної діяльності, деякі питання в інноваційній сфері й досі залишаються дискусійними чи невирішеними.

Так, неоднозначністю характеризуються підходи до трактування категорій інноваційної діяльності, класифікації інновацій, визначення етапів інноваційного циклу, характеристики інноваційної діяльності як об'єкта управління.

Метою дослідження є вивчення сутності інноваційної діяльності, структури інновацій, пріоритетів державного регулювання інноваційної діяльності.

Походження терміну “інновація” пов'язано із латинським терміном *innovare*, що означає “поновлюватися” або “змінюватися” [2, 10].

Як вважає Д. І. Кокорін, поняття “інновація” виникло в наукових дослідженнях ХХ ст. та спочатку означало проникнення деяких елементів однієї культури в іншу (звичай, способів організації життєдіяльності, у тому числі виробництва) [3, 10].

О. Д. Вовчак доводить, що вперше термін “інновація” був введений австрійським економістом І. Шумпетером у працях “Теорія економічного розвитку” (1912 р.) і “Капіталізм, соціалізм і демократія” (1942 р.). У своїх працях І. Шумпетер зазначає, що інновація є основним джерелом прибутку. Прибуток виникає з інновації, а вона, у свою чергу, спонукає підприємця вводити все нові й нові інновації [4, 233].

Проте, існує й інша думка, згідно з якою категорія “інновації” виникла набагато раніше. Як зазначають дослідники Н. Чухрай і

Р. Патора, поняття “введення новинок” і “представлення чогось нового” беруть свій початок ще в XVI ст. Поняття інновації використовувалось також у контексті “політичної революції, повстання чи бунту”, однак таке трактування категорії не використовується починаючи з XVIII ст. Фундатором теорії інновації вважається М. Туган-Барановський, а І. Шумпетер разом із німецькими колегами В. Зомбартом і В. Мічерліхом виступають його послідовниками [5, 9–10].

Незважаючи на дискусійний характер питання щодо виникнення цього терміну, слід відзначити, що інновації пронизують усю історію розвитку людства та саме їх упровадження забезпечило поступовий розвиток суспільства.

Закон України “Про інноваційну діяльність” (ст. 1, п. 1) [6] дає нормативне визначення, що характеризує “інновації” як знову створені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоспроможні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, які істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери.

Згідно з міжнародними стандартами інновація визначається як кінцевий результат інноваційної діяльності, що знайшов втілення у вигляді нового чи удосконаленого продукту, впровадженого на ринку, нового чи вдосконаленого технологічного процесу, що використовується у практичній діяльності, чи в новому підході до соціальних послуг [7, 9].

Як вказує С. Д. Ільєнкова, у світовій економічній літературі “інновація” інтерпретується як перетворення потенційного науково-технічного прогресу в реальний, що втілюється в нові продукти та технології. При цьому, як свідчить аналіз підходів до визначення цієї категорії, специфічним змістом інновації є зміни, а головною функцією інноваційної діяльності є функція зміни [8, 6].

Інновація (англ. *innovation* – нововведення, новина) визначається також як результат творчої діяльності, спрямованої на розробку, створення та розповсюдження нових видів виробів, технологій і матеріалів, упро-

вадження нових організаційних форм виробництва та управління [9, 169].

Як зазначають Н. Чухрай і Р. Патора, термін “інновація” може використовуватись у двох змістах: для окреслення нового продукту, процесу, або системи (статичний аспект), та для описання процесу, охоплюючи такі види діяльності, як дослідження, проектування, розроблення, організація виробництва та комерціалізація нового продукту, процесу або системи (динамічний аспект) [5, 12].

Загалом у науковій літературі нараховують близько 100 різноманітних формулювань поняття “інновації”. Враховуючи, що поняття “зміна” також може розглядатися як різновид процесу чи як результат, а системний підхід до визначення поняття “інновації”, на наш погляд, є недостатньо чітко вираженим, вважаємо за доцільне виокремити два основних підходи до визначення категорії “інновації”: процесний та результатний.

Отже, комплексний характер поняття “інновації”, дискусійність підходів до дослідження інноваційної проблематики, складне поєднання матеріальної та нематеріальної складової інновації зумовлюють неоднозначність у розумінні самої її суті.

Варто погодитися із О. О. Лапко, яка доводить, що термін “інновація” слід розглядати як віддієслівний іменник, у значенні якого містяться не тільки стан (результат), а й процес, дія. Тобто інновацію слід розуміти як інноваціювання, – процес, що обґрунтовує неможливість чіткого визначення моменту завершення реалізації інновації. На відміну від процесу впровадження результатів науково-технічного прогресу, інноваційний процес не завершується освоєнням нової техніки у виробництві або доведенням до проектної потужності нової технології, а має безперервний характер навіть після впровадження: з дифузією новація вдосконалюється, стає більш ефективною, набуває нових споживчих властивостей. Відкриваються нові можливості її застосування, нові ринки і споживачі, які сприймають цей продукт, технологію або послугу як нові. З практичної точки зору це означає, що, для досягнення кращих

економічних результатів, стимулюючи заходи держави мають спрямовуватись у першу чергу на структури, які займаються інноваційною діяльністю, а не на інновації як результат. Це приведе до активізації інноваційної діяльності і збільшення інноваційної маси [10, 7].

Отже, найобґрунтованішим підходом до визначення поняття “інновації”, відповідно до цілей нашого дослідження, є процесний підхід. Це пов’язано із тим, що розгляд інновації як процесу дає можливість досліджувати інноваційну діяльність як безперервний процес, у якому результати характеризують лише стан інноваційної системи в межах реалізації окремого етапу інноваційного процесу.

Характерною рисою інновації є її комплексний характер, що зумовлює різноманітність прояву цього явища. Тому важливим питанням у межах наукового дослідження інноваційної діяльності є упорядкування предметної галузі інновацій.

Узагальнення підходів до класифікації інновацій, поданих у науковій літературі, дало підстави запропонувати таку схему їх класифікації (таблиця).

Отже, запропоновано використовувати такі основні класифікаційні ознаки: радикальність, технологічні параметри, роль у відтворювальному процесі, рівень комплекс-

ності, вид інноваційного товару, рівень новизни, фактори виробництва, походження, предметно-змістовна структура, сфери розробки та застосування. Ознака радикальності є близькою до ознаки новизни. Якщо радикальність характеризує наскільки різкі та суттєві зміни зумовлює впровадження інновації, ознака новизни характеризує унікальність впровадженої інновації, нову інформацію, яку вона містить в собі. Класифікація інновацій за технологічними параметрами дає змогу схарактеризувати спрямованість нововведення (нова технологія, процес чи новий продукт).

Не менш важливими ознаками є роль у відтворювальному процесі та рівень комплексності. Структуризація інновацій за цими ознаками зумовлює вибір інструментарію управління відповідними інноваційними процесами.

Ознака виду інноваційного товару характеризує складність інноваційної системи, що його виробила: від масового одиничного інноваційного товару до комплексу інноваційних об’єктів і новин. Структуризація інновацій за факторами виробництва визначає спрямованість нововведення на підвищення продуктивності окремого фактора чи групи факторів виробництва. Класифікація за походженням характеризує: чи є інновація

Класифікація інновацій

№ пор.	Ознака класифікації	Види інновацій
1	Радикальність	Радикальні, ординарні, модифікаційні
2	За технологічними параметрами	Продуктові, процесні
3	За ознакою ролі у відтворювальному процесі	Споживчі та інвестиційні
4	За рівнем комплексності	Складні та прості
5	За видом інноваційного товару	Одиничні, об’єктні, базові, програмні
6	За рівнем новизни	Принципово нові, часткові, локальні, імітаційні
7	За факторами виробництва	Робоча сила, засоби виробництва, предмети праці, продукт праці, трудовий процес
8	За походженням	Екзогенні, ендегенні
9	За предметно-змістовною структурою	Технологічні, технічні, продуктові, соціально-організаційні, когнітивні, інформаційні
10	За сферами розробки та застосуванням	Промислові, фінансові, торговельно-посередницькі, наукові, правові

відносно підприємства (організації) зовнішньою (екзогенною) або внутрішньою (ендогенною). Предметно-змістовна структура характеризує характер інновації та є близькою до класифікації за технологічними параметрами. Структуризація інновацій за сферами впровадження та застосування визначає галузь науки та діяльності, де впроваджується новина.

Отже, структуризація предметної галузі інновацій дає можливість вибирати інструментарій управління інноваційної діяльності, що є найпридатнішим у визначених умовах та із врахуванням специфіки об'єкта управління.

Сукупність суб'єктів та об'єктів інноваційної діяльності, процесів, відносин, пов'язаних із здійсненням цієї діяльності, та всіх інших її елементів формують інноваційну сферу економіки.

Як визначає Г. І. Лазутін, інноваційна сфера – це сектор національної економіки, що пронизує усі види людської діяльності, є складовою сфери промислового виробництва та сфери послуг країни, забезпечує виробництво, споживання та експлуатацію інновацій, утворює особливий сегмент сфери зовнішньої торгівлі товарами, послугами та технологіями, об'єктами інтелектуальної власності, обміну науково-технічними досягненнями [11, 5].

Базовими компонентами інноваційних систем виступають науково-технічні, технологічні, соціальні, організаційні, управлінські інновації, що знайшли своє відображення у наукових знаннях, винаходах, ноу-хау. Інноваційна діяльність характеризується цілеспрямованою та взаємопов'язаною системою заходів із досліджень, розробки, впровадження, освоєння виробництва, дифузії, освоєння споживання новин. Багатоальтернативний, комплексний характер інноваційного процесу, вірогідний характер впливу факторів зовнішнього та внутрішнього середовища реалізації інновацій обумовлюють складність методів і прийомів управління інноваційною діяльністю.

Державне регулювання інноваційної діяльності здійснюється за допомогою цілеспрямованого впливу органів державного управління на економічні інтереси інститутів інноваційної сфери, та припускає умо-

вою своєї ефективності передбачення реакцій цих інститутів на дії державних організацій [3, 373].

У цьому аспекті важливим моментом є обґрунтований вибір засобів державного управлінського впливу, які здатні забезпечити стимулювання об'єктів впливу до прийняття відповідних управлінських рішень, що коригують поведінку суб'єктів інноваційної діяльності відповідно до визначених цілей державного регулювання інноваційної діяльності.

Державне регулювання спрямоване на вибір пріоритетів, напрямів та орієнтирів науково-технологічного та соціально-економічного розвитку країни. У цьому аспекті органи державної влади мають вирішувати два взаємопов'язаних завдання: нормативно-правова підтримка інноваційної діяльності та фінансування пріоритетних напрямів інноваційної діяльності.

За рівнем і формами підтримки інноваційної діяльності виокремлюють державні стратегії активного втручання, децентралізованого регулювання та змішані [3, 373]. Ці стратегії характеризують рівень державного впливу на інноваційну сферу.

Однак, враховуючи кризовий стан економіки України та гострий дефіцит фінансових ресурсів на сучасному етапі найбільш реальною та виправданою є концентрація зусиль органів влади у сфері нормативно-правової підтримки інноваційної діяльності з метою стимулювання інноваційної активності підприємств та організацій в Україні, формування поля інноваційної культури, популяризації інновацій та науково-технічних досягнень.

Отже, можна зробити такі висновки:

- 1) найпридатнішим для цілей поданого дослідження є використання процесного підходу до визначення сутності категорії “інновації”;
- 2) ключовими класифікаційними ознаками інновації визначені: радикальність, технологічні параметри, роль у відтворювальному процесі, рівень комплексності, вид інноваційного товару, рівень новизни, фактори виробництва, походження, предметно-змістовна структура, сфери розробки та застосування;

3) базовим аспектом державного регулювання інноваційної діяльності в сучасних умовах є забезпечення належної нормативно-правової підтримки інноваційної діяльності та вжиття заходів, спрямованих на розвиток інноваційної культури суб'єктів господарювання та громади загалом.

Подальші дослідження можуть бути спрямовані на визначення інструментарію вибору інноваційних проектів для державного стимулювання, розробку механізму оцінки суспільної ефективності інноваційної діяльності.

Література

1. Котлер Ф. Основы маркетинга: Пер. с англ. – М.: Прогрес, 1990. – 736 с.
2. Чухрай Н. Товарна інноваційна політика: управління інноваціями на підприємстві: Підручник / Н. Чухрай, Р. Пато-ра. – К.: КОНДОР, 2006. – 398 с.

3. Кокурин Д. И. Инновационная деятельность: Монография. – М.: Экзамен, 2001. – 576 с.
4. Вовчак О. Д. Інвестування: Навч. посіб. – Л.: Новий світ, 2000. – 544 с.
5. Чухрай Н. Товарна інноваційна політика: управління інноваціями на підприємстві: Підручник / Н. Чухрай, Р. Пато-ра. – К.: КОНДОР, 2006. – 398 с.
6. Закон України "Про інноваційну діяльність" від 04.07.2002 р. № 40-IV // ВВР України. – 2002. – № 36. – Ст. 266.
7. Статистика науки и инноваций. Краткий терминологический словарь / Под ред. Л. М. Гохберга. – М.: Центр исслед. и статист. науки, 1996. – 483 с.
8. Инновационный менеджмент: Учебник / С. Д. Ильенкова, Л. М. Гохберг, С. Ю. Ягудин и др.; Под ред. С. Д. Ильенковой. – М.: ЮНИТИ, 2001. – 327 с.
9. Экономико-математический энциклопедический словарь / Гл. ред. В. И. Данилов-Данильян. – М.: Большая Рос. энцикл.: Изд. дом "ИНФРА-М", 2003. – 688 с.
10. Лапко О. О. Державне регулювання інноваційної діяльності: економічний механізм і його вдосконалення: Автореф. дис. ... докт. екон. наук: 08.02.03 / Ін-т екон. прогноз. НАН України. – К., 2000. – 24 с.
11. Лазутін Г. І. Державне регулювання інноваційної сфери: Автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.02.03 / Ін-т екон. прогноз. НАН України. – К., 2003. – 18 с.

Визначено роль інноваційної діяльності в розвитку національної економіки, обґрунтовано доцільність використання процесного підходу до визначення сутності категорії "інновації". Визначено базові класифікаційні ознаки інновацій. Враховуючи дефіцит фінансових ресурсів та обмеження, зумовлені сучасним кризовим станом економіки України, обґрунтовано пріоритетність нормативно-правової підтримки інноваційної діяльності в межах державного регулювання інноваційної діяльності.

Определена роль инновационной деятельности в развитии национальной экономики, обоснована целесообразность использования процессного подхода к определению сущности категории "инновации". Определены базовые классификационные признаки инноваций. Учитывая дефицит финансовых ресурсов и ограничения, обусловленные современным кризисным состоянием экономики Украины, обоснована приоритетность нормативно-правовой поддержки инновационной деятельности в пределах государственного регулирования инновационной деятельности.

In the scientific article the role of innovative activity in national economy development is defined, the expediency of use of the process approach to definition of essence of a category of "innovation" is proved. Base classification signs of innovations are defined. Considering deficiency of financial resources and the restrictions caused by a modern crisis state of economy of Ukraine, the priorities of standard-legal support of innovative activity is proved within state regulation of innovative activity.

Надійшла 8 листопада 2011 р.

**ДЕЯКІ АСПЕКТИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ
МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ**

Наукові праці МАУП, 2012, вип. 1(32), с. 294–297

Досліджено сутність місцевого бюджету та особливості розподілу фінансових ресурсів між регіонами. Вивчено особливості місцевого бюджету як об'єкта державного регулювання. Визначено роль місцевого бюджету в забезпеченні соціально-економічного розвитку територій.

Наявність широкого кола проблем у соціальній та економічній сфері, спричинених тривалим впливом системної фінансово-економічної кризи в Україні, зумовлює підвищення вимог до ефективності механізму державного управління. Важливим напрямом підвищення ефективності системи державного управління є децентралізація органів влади, реалізація якої має бути підкріплена відповідними фінансовими ресурсами, що надаються у розпорядження місцевих органів влади.

Фінансовою базою місцевого самоврядування є місцевий бюджет, що забезпечує реалізацію місцевими органами влади своїх функцій. У цьому аспекті актуальним завданням є пошук оптимального співвідношення ступеня самостійності місцевих бюджетів та рівня державного втручання в бюджетний процес на місцевому рівні.

Проблеми регулювання бюджетного процесу, місцевих бюджетів були досліджені у працях таких вчених, як: С. А. Буковинський, О. Д. Василик, І. І. Д'яконова, С. Я. Кондратюк, В. І. Кравченко, В. М. Опарін, О. С. Поважний, І. В. Сало, Ш. Бланкарт, Шері Е. Емблї, Р. Масгрейв, В. Уотс та ін.

Проте, незважаючи на наявність широкого кола досліджень у сфері регулювання місцевих бюджетів, й досі існує комплекс невирішених питань, серед яких: фінансове забезпечення реалізації повноважень місце-

вих органів самоврядування, вплив місцевих бюджетів на соціально-економічний розвиток регіонів, оптимізація перерозподілу коштів та інструментарій податкового регулювання доходів місцевих бюджетів. Негативним фактором, що дерегулює впливає на стан бюджетної системи в цілому та місцевих бюджетів зокрема, є висока динаміка змін нормативно-правової бази. Усе це сукупно зумовлює необхідність пошуку шляхів удосконалення управляючого впливу центральних органів влади на бюджетний процес на місцевому рівні.

Розглянемо місцевий бюджет як об'єкт державного регулювання, визначимо роль місцевого бюджету в забезпеченні соціально-економічного розвитку територій.

Дослідження місцевого бюджету як об'єкта державного регулювання передусім потребує уточнення його сутності, змісту. На основі аналізу літературних джерел можна зробити висновки про наявність істотних розбіжностей щодо трактування сутності поняття “місцеві бюджети”.

Так, К. М. Владимиров вважає, що місцеві бюджети – це фонди фінансових ресурсів, призначені для реалізації завдань і функцій, що покладаються на органи місцевого самоврядування [1, 26].

О. М. Ніколаєва характеризує “місцеві бюджети” як сукупність економічних відно-

син, які сприяють територіальному перерозподілу національного доходу країни та забезпечують створення фінансової бази місцевих рад [2, 8]. Особливістю таких відносин є розмежування повноважень між центральним і місцевими бюджетами.

На думку М. В. Кульчицького, місцеві бюджети являють собою систему формування, розподілу та використання фінансових ресурсів, необхідних для виконання функцій місцевих органів влади [3].

Місцевий бюджет характеризується також як план утворення і використання фінансових ресурсів, необхідних для забезпечення функцій та повноважень місцевого самоврядування [4].

За своєю будовою місцевий бюджет має вигляд форми балансу доходів і витрат, включає загальний і спеціальний фонди та фонд розвитку.

Місцеві бюджети характеризують особливий різновид розподільчих відносин, пов'язаних із спрямуванням частини вартості суспільного продукту в фонди грошових ресурсів органів влади місцевого рівня та використанням їх на поточні потреби та розвиток територій. Крім того, місцеві бюджети забезпечують перерозподіл ресурсів між окремими територіями, сферами економіки.

Відмінність підходів до визначення категорії “місцевий бюджет” пояснюється тим, що дослідники розглядають це поняття з різних боків: як економічні відносини, грошові фонди, систему, план тощо. Це підтверджує комплексність поняття “місцевий бюджет” і можливість його розгляду в статичному та динамічному аспекті.

Отже, місцеві бюджети – це економічні відносини з приводу формування та використання грошових фондів місцевих органів влади в процесі перерозподілу національного доходу. Місцеві бюджети доцільно розглядати у трьох основних аспектах: правовому, економічному та як план доходів і видатків відповідного місцевого бюджету.

Грошові фонди місцевих органів влади, сукупно з коштами муніципальних підприємств, позабюджетними валютними фондами, іншими грошовими доходами і накопи-

ченнями, являють собою фінансові ресурси місцевого самоврядування.

Важливим поняттям, що характеризує місце місцевих бюджетів у бюджетній системі України, а також спосіб побудови бюджетної системи держави в цілому, є бюджетний устрій.

Бюджетний устрій характеризує організацію і принципи побудови бюджетної системи, її структуру і взаємозв'язок між бюджетами, які він об'єднує, в процесі забезпечення виконання єдиної загальнодержавної фінансово-бюджетної політики [5, 118].

Відповідно до Конституції України [6] її бюджетний устрій обумовлений унітарністю держави, характеризується наявністю дворівневої системи бюджетів, що включає державний бюджет та місцеві бюджети.

Відповідно до Бюджетного кодексу України від 8 липня 2010 р. (ст. 7) бюджетна система України ґрунтується на таких принципах: єдності бюджетної системи, збалансованості, самостійності, повноти, обґрунтованості, ефективності та результативності, субсидіарності, цільового використання бюджетних коштів, справедливості і неупередженості, публічності та прозорості [7].

Структурні зміни в економіці, зрушення в соціальній та політичній сферах з особливою гостротою висувають вимоги до вироблення дієвого бюджетного механізму, що забезпечив би формування нових принципів формування місцевих бюджетів, встановив систему обґрунтованого розмежування повноважень окремих органів влади, видатків і доходів між окремими компонентами бюджетної системи. При цьому важливе значення має розширення повноважень місцевих бюджетів, збільшення їх доходної бази та обмеження втручання центральних органів влади в бюджетний процес на місцевому рівні виконанням контролюючих і регулюючих функцій.

На основі проведеного дослідження було зроблено висновки про необхідність виконання таких вимог до розподілу доходів між окремими компонентами бюджетної системи:

- забезпечення узгодженості бюджетної політики на всіх рівнях бюджетної системи;

- підвищення відповідальності та зацікавленості посадових осіб в ефективному формуванні та використанні бюджетних коштів у процесі виконання центрального та місцевих бюджетів;
- забезпечення місцевих бюджетів стабільною обґрунтованою доходною базою, пов'язаною із соціально-економічним станом у регіоні;
- підтримання збалансованості бюджетів, узгодження доходів і видатків бюджету в часі.

У цілому ефективність функціонування місцевих бюджетів характеризується ступенем реалізації покладених на місцеві органи влади повноважень при наявному ресурсному забезпеченні.

При цьому слід пам'ятати, що місцеві бюджети в Україні забезпечують виконання не тільки власних, а й делегованих державою повноважень. Делеговані повноваження надаються місцевим органам влади виходячи із принципу субсидіарності, що характеризує максимально можливе наближення джерела надання суспільних послуг до їх кінцевого споживача.

В Україні кожне адміністративно-територіальне утворення самостійно встановлює порядок та положення про бюджет у межах чинного законодавства. Незважаючи на той факт, що Державний та місцеві бюджети є окремими документами, між ними існує міцний зв'язок у вигляді трансфертних платежів.

Формування місцевих бюджетів в Україні здійснюється на основі використання споживчого підходу, згідно з яким на першому етапі визначається сума видатків, а потім, відповідно до визначеної суми видатків, здійснюється пошук джерел доходів. При цьому існує проблема так званого прихованого дефіциту, зумовленого заниженими нормативами видатків.

Місцеві бюджети мають двоїстий характер, оскільки одночасно виступають складовою бюджетної системи та місцевих фінансів. Як складова місцевих фінансів, місцеві бюджети відіграють значну роль у межах окремого регіону, вони забезпечують не тільки поточні видатки, пов'язані із реаліза-

цією повноважень місцевих органів влади, а й капітальні видатки, спрямовані на розвиток адміністративно-територіальної одиниці.

Відповідно до цього виокремлюють місцевий поточний бюджет та бюджет розвитку. Особливістю поточного бюджету є необхідність негайного та своєчасного фінансування, бюджет розвитку, у свою чергу, виконується в міру надходження коштів. Співвідношення між поточним бюджетом і бюджетом розвитку територій є дискусійним питанням та характеризує соціально-економічне становище території, пріоритети місцевої бюджетної політики, визначає перспективи розвитку регіону.

Ключовим аспектом є забезпечення достатності фінансових ресурсів для виконання функцій, покладених на місцеві органи влади. У цьому аспекті особливого значення набувають проблеми вирівнювання рівня соціально-економічного розвитку територій. Перерозподіл ресурсів між регіонами є дуже суперечливим питанням, оскільки, з одного боку, дає можливість підтримати недостатньо розвинені регіони, а з другого – забирає кошти з регіонів, що динамічно розвиваються та гостро потребують фінансових ресурсів.

Безвідплатний характер видатків бюджету будь-якого рівня потребує також розробки підходів до оцінювання соціальної ефективності бюджету. При цьому оцінювання соціальної ефективності бюджету має здійснюватися вже на етапі планування бюджету та забезпечувати обґрунтований вибір найпріоритетніших серед конкуруючих напрямів використання бюджетних коштів.

Отже, можна зробити висновок, що чимало питань становлення й розвитку місцевих бюджетів, як фінансової бази місцевого самоврядування в Україні, поки що залишаються невирішеними. Їх вирішення перебуває в площині подальшого реформування та вдосконалення фінансово-бюджетної системи України.

Бюджетна політика на місцевому рівні повинна стати ефективним інструментом регулювання економіки, забезпечення необхідними фінансовими ресурсами поточних потреб і потреб соціально-економічного розвит-

ку територій. Розширення фінансової бази місцевого самоврядування, розвиток партнерських відносин між окремими ланками державної влади в ході бюджетного процесу є істотним кроком для подальшого становлення української державності, формування ефективного механізму регулювання економіки країни в цілому та регіонів.

Напрямами подальшого дослідження зазначеної проблеми державного регулювання місцевих бюджетів можуть бути: розробка критеріїв оцінювання ефективності перерозподілу коштів у бюджетній системі України із врахуванням потреб окремих адміністративно-територіальних одиниць, формування механізму оптимального розподілу повноважень між центральним та місцевими бюджетами з метою якомога повного задоволення соціально-економічних потреб територій.

Література

1. Владимиров К. М. Місцеві фінанси: Навч. посіб. / К. М. Владимиров, Н. Г. Чуйко, О. Ф. Роговський. – Херсон, 2006. – 352 с.
2. Ніколаєва О. М. Взаємодія місцевих органів виконавчої та представницької влади в реалізації бюджетних відносин: Автореф. дис. ... канд. екон. наук: 25.00.04 / Донецьк. держ. ун-т управл. – Донецьк, 2005. – 24 с.
3. Кульчицький М. В. Проблеми бюджетного реформування в Україні // Фінанси України. – 2002. – № 7. – С. 25–29.
4. Закон України "Про місцеве самоврядування" від 21.05.97 № 280/97-ВР // Законодавство України про місцеве самоврядування: Зб. нормат. актів. – Х.: ТОВ "Одісей", 2003. – С. 15–99.
5. Фінанси: Навч. посіб. / О. П. Близнюк, Л. І. Лачкова, В. І. Оспіщев та ін.; За ред. В. І. Оспіщева. – К.: Знання, 2006. – 415 с.
6. Нова конституція України: текст основного закону, огляд і коментарі / Авт. огляду і коментарів В. Ф. Погорілко. – К.: Наук. думка, 1996. – 133 с.
7. Бюджетний кодекс України від 8 липня 2010 р. № 2456-VI // ВВР України. – 2010. – № 50–51. – Ст. 572.

Досліджено сутність місцевих бюджетів. Визначено, що місцеві бюджети потрібно розглядати в трьох основних аспектах: економічному, правовому та як план доходів і видатків. Визначено основні вимоги до розподілу доходів між окремими компонентами бюджетної системи. Обґрунтовано ключову роль місцевих бюджетів у забезпеченні виконання функцій місцевих органів влади та визначальний характер місцевого бюджету у формуванні передумов соціально-економічного розвитку регіону.

Исследована сущность местных бюджетов. Определено, что местные бюджеты нужно рассматривать в трех основных аспектах: экономическом, правовом и как план доходов и расходов. Определены основные требования к распределению доходов между отдельными компонентами бюджетной системы. Обоснована ключевая роль местных бюджетов в обеспечении выполнения функций местных органов власти и определяющий характер местного бюджета в формировании предпосылок социально-экономического развития региона.

Essence of local budgets is investigational in the scientific article. It is certain that local budgets need to be examined in three basic aspects: economic, legal and as a plan of profits and charges. The basic requirements are certain to allocation of profits between separate components of the budgetary system. The key role of local budgets in providing of implementation of functions of local authorities and determining character of local budget is grounded in forming of pre-conditions of socio-economic development of region.

Надійшла 8 листопада 2011 р.

УКРАЇНА І МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЯМИ

Наукові праці МАУП, 2012, вип. 1(32), с. 298–304

Проблема правового забезпечення державного управління інвестиціями та формування сучасної державної інвестиційної політики належать до групи найбільш важливих та актуальних питань, які вивчаються юридичною та економічною наукою, а також наукою державного управління.

Економіка України, яка погано піддається управлінському впливу, на сьогодні потребує нестандартного підходу, концептуальну основу моделі якого в перехідний період міг би скласти синтез адміністративно-правових і ринкових заходів регулювання [1].

Актуальність дослідження міжнародного досвіду правового забезпечення державного управління інвестиціями зумовлюється кількома причинами. По-перше, щоб не повторювати певних помилок у сфері державного управління інвестиціями, корисно знати досвід індустріально розвинених країн із перебудови структури економіки в кризових умовах і вміло використовувати накопичений ними арсенал правових та ринкових інструментів і моделей по виходу з кризових ситуацій [2]. По-друге, у результаті істотних економічних перетворень останніх десятиліть українська економіка опинилась у принципово новому стані, який, на думку багатьох фахівців, оцінюється як кризовий. На сучасному етапі розвитку від системи державного управління вимагають не тільки сприяння залученню інвестицій з усіх можливих джерел, а й контроль за їх цільовим використанням, що дає змогу активізувати як виробничі й технологічні чинники економічного розвитку, так і соціальні, наукові, організаційні, природні [3]. Усе це змушує Україну максимально активно та ефективно використову-

вати наявний міжнародний досвід у зазначеній галузі державного управління та правового регулювання.

Таким чином, ставлячи на меті аналіз міжнародного досвіду правового забезпечення державного управління інвестиціями в контексті його застосування у сучасній Україні, маємо вирішити такі завдання: а) виявити основні проблеми державної інвестиційної політики в Україні, що можуть бути розв'язані за допомогою звернення до міжнародного досвіду; б) окреслити досвід правового регулювання процесу державного управління інвестиціями провідних держав світу; в) визначити позитивний міжнародний досвід та напрямки його рецепції у практиці правового регулювання державного управління інвестиціями в сучасній Україні.

З погляду сформульованих завдань безумовний інтерес викликає японський досвід реформи державного управління інвестиціями. Сугубо ринковою, органічно вписаною в теорію економіки попиту та пропозиції, є так звана концепція національної “промислової політики”, під якою в широкому сенсі розуміють протекціоністську політику держави відносно реального, підприємницького сектору в економіці. Не підриваючи позицій вільного ринку, промислова політика, на відміну від “економіки пропозиції”, відводить певну роль державі в розподілі сукупного капіталу по

галузям. Не порушивши національних традицій, передова концепція “промислової політики” зародилась й успішно пройшла широкую практичну апробацію в Японії, сприяла через структурну перебудову промислових галузей перетворенню національної економіки країни в динамічну систему, яка легко пристосовується до нових умов. Головна ціль промислової політики – модифікація галузевої структури національного господарства шляхом спільних зусиль держави й приватного капіталу. На думку професора Гарвардського університету Р. Рейча, промислова політика набагато ефективніше слугує завданню стимулювання інвестицій, ніж традиційна макроекономічна “економіка пропозиції”. Не випадково японська модель структурної перебудови промисловості (після Другої світової війни) здійснювалась не тільки дуже швидкими темпами (за відносно короткий час), а й була проведена з мінімальними соціальними витратами.

Водночас більш консервативна німецька інвестиційна політика уряду післявоєнної Німеччини, яка орієнтувала виробників не стільки на технологічні прориви, скільки на постійне вдосконалення вже існуючих видів продукції, стала причиною того, що багато підприємців країни, спираючись на світову кон'юнктуру ринку, розміщували свій капітал за кордоном у нових, більш перспективних напрямках діяльності. Усе це стримувало інвестиційний процес у самій Німеччині і призвело до того, що ФРН, на відміну від Японії, розвивалась не настільки швидко й поступилася своїми позиціями на світових ринках багатьох товарів своїм конкурентам. На відміну від не настільки далекоглядної німецької влади, відповідно зі спеціально розробленою державною програмою, спираючись на пріоритети розвитку виробничої сфери економіки і враховуючи насиченість світового ринку продукцією традиційних галузей економіки, японський уряд проводив політику стримування інвестиційної активності в традиційних сферах діяльності, скорочуючи тим самими їх трудовий і виробничий апарат, проте водночас стимулював пошук нових галузей прикладання капіталів як

в перспективних, так й у вже існуючих галузях.

Фактично весь період промислового підйому і подальшого швидкого економічного розвитку Японії супроводжувався передусім максимально можливим і динамічним інвестуванням нових наукоємних галузей. Паралельно стабілізувалися або впевнено зростали інвестиції і в традиційні галузі. Особлива увага приділялася перетворенню організаційних структур виробництва. Якщо перепрофілювання депресивних фірм було неможливим, то обладнання продавалося частинами дрібним і середнім підприємствам, підтримка і розвиток яких були передбачені урядовою програмою. Збереженню підлягали тільки найбільш конкурентоспроможні й ефективні виробничі потужності. Успішна реформаторська післявоєнна політика японського уряду із реконструкції промисловості в центр уваги ставила допомогу фірмам у раціоналізації і модернізації їх структури і спрямовувала діяльність фірм у потрібне для національної економіки русло. При цьому робилося все, щоб тяжкий процес досягнення фінансової стабілізації був сплачений головним чином багатими. З цією метою уряд “заморозив” усі депозити в банках і ввів разове оподаткування наявного майна. Досвід Японії свідчить про те, що добрі результати досягаються лише в тому випадку, коли продумана економічна політика вміло поєднується з використанням сприятливих внутрішніх чинників і спирається на підтримку кваліфікованих управлінських кадрів. Переконатися в цьому можна на конкретному прикладі передової і нині незалежної країни, де вибір правильного управлінського рішення, а потім швидке і послідовне втілення його в життя, дали практичні високі результати у відносно короткі терміни.

Не викликає сумніву, що базові положення зарубіжної промислової політики прийнятні і для застосування в Україні. По-перше, посилення ролі держави в регулюванні ринку капіталу (державна підтримка виробничих інвестицій, а також регулювання джерел фінансування і забезпечення відповідності накопичень і капіталовкладень),

що дасть можливість здійснити поступовий перехід до створення економіки з переважачою часткою оброблювальної промисловості, конкурентоспроможною на світовому ринку, і домінуючою роллю високотехнологічних галузей. По-друге, побудова зорієнтованої на розвиток базових галузей і довгострокові цілі економічного зростання фінансової системи (незважаючи на високий ступінь регулювання, фінансовий сектор повинен залишатися конкурентним), що визначається завданнями поточного періоду, головне з яких полягає у подоланні технологічного розриву між Україною і країнами Заходу (це вимагає переходу від короткострокової кредитної орієнтації до довгострокової і від прямого фінансування до непрямого, що обумовлене інфляційними вимогами у відносинах “кредитор-боржник”). По-третє, система фіксованих цін і відтворення нормальної цінової структури, яка дає неспотворені орієнтири розвитку всіх галузей промисловості. По-четверте, дотримання суворої бюджетної економії (встановлення державного контролю за розміщенням і використанням дефіцитних і непоправних ресурсів). Поп'яте, система субсидій пріоритетних виробництв (виробники пріоритетних товарів, чії витрати перевищують фіксовані ціни, отримують субсидії, які сприяють м'якому, що не супроводжується обвальними спадами переходу економіки до рівноважного стану, а решту підприємств свої проблеми мають вирішувати самі, шляхом поліпшення організації і управління) націлена на концентрацію ресурсів у пріоритетні галузі для виробництва стратегічно важливих і конкурентоспроможних товарів. По-шосте, система жорсткого контролю за зовнішніми фінансовими операціями (для регулювання грошових потоків через кордони) і встановлення єдиного фіксованого обмінного курсу валюти (для усунення прихованого субсидування контрагентів зовнішньої торгівлі); ціни на товари, що експортуються, повинні встановлюватися урядом, а виручка від їх продажу за кордоном – накопичуватися на особливих державних кошторисах, з яких проводиться закупівля імпортованих товарів, що реалізуються

потім на внутрішньому ринку за фіксованими цінами (ціновий курс тут можна обчислити апіорі по кожному проданому товару). По-сьоме, перегляд і виправлення результатів помилок прискореної приватизації державності (мається на увазі оптимальне обмеження масштабів денационалізації, що не обіцяє в даний час досягнення позитивно високих економічних показників) і витрат надто поспішної лібералізації економіки.

У цілому номенклатура першочергових заходів інвестиційної підтримки підприємств промислового комплексу країни має включати перехід від ліберально-монетаристської (боргової економіки) до виробничо-трансформаційної моделі (цивілізованої регульованої ринкової економіки) з відповідними пріоритетами: відновлення системи держзамовлення; оптимальне вирішення проблеми прямого централізованого державного фінансування й інвестицій; надання пільгових кредитів пріоритетним галузям і виробництвам; посилення ролі інвестиційного податкового кредиту; проведення протекціоністської політики уряду на внутрішньому і зовнішньому ринках відносно вітчизняного товаровиробника; гарантії уряду під інвестиції вітчизняних та іноземних інвесторів; відновлення законних заощаджень громадян, обмеживши їх використання на час кризи тільки цілями інвестування або придбанням товарів тривалого користування вітчизняного виробництва.

Враховуючи реальні суспільні потреби, що виражаються в платоспроможному попиті, ціни до певної міри слугують регулятором пропорцій суспільного відтворення. При цьому головне завдання ціни як грошового виразу вартості полягає в тому, щоб попит споживача трансформувати у відповідні пропорції виробництва. Проте в цей час в Україні її регулююча роль надмірно ослаблена. На сьогодні вільні ціни відтворюють негативну структуру виробництва, що склалася, і кризову економічну ситуацію. Сама по собі обвальна лібералізація цін, що проводиться без державного регулювання, ізолювано і поза системою решти всіх адекватних перетворень перехідного періоду до ринку (ство-

рення повноцінної інфраструктури ринку, конкурентного середовища та ін.) ніколи не може дати позитивних результатів. Навіть у країнах з розвинутою ринковою економікою будь-які макроекономічні перетворення здійснюються за допомогою системного підходу до виникаючих складних проблем і потужними для держави темпами. Показовим прикладом у цьому для України може бути практика реформації післявоєнної Німеччини, що полягає в раціональних діях німецького уряду. Так, регулювання внутрішньої процентної ставки на капітал було відмінене тільки у 1967 р., у 1970 р. близько третини цін в економіці ФРН все ще знаходилося під прямим або непрямим контролем держави, а вимога до експортерів обмінювати всю валютну виручку на національну виявилася знятим лише у 1974 р.

Без урахування позитивного досвіду інших країн по виходу їх з економічної кризи безконтрольна лібералізація цін призвела до порушення грошового обігу, нестачі платіжних засобів, різкого зменшення інвестицій. При цьому пропорції і рівні внутрішніх цін на українському ринку (що штучно прирівнюються до рівнів світового ринку) мають кардинальні розбіжності із структурою поточних і капітальних витрат, що склалася в країні (визначаються відсталими технологіями і більшою ресурсо- та енергоємністю виробництва).

Усе це, разом з монопольним підвищенням цін на окремі види ресурсів і транспортні перевезення, завищенням ставок банківських кредитів, стимулює так звану інфляцію витрат, результатом якої стало негативне явище підтримки високих цін і ставок кредитів спекулятивно-посередницькими структурами і монополістами. Негативна ситуація, що склалася, вимагає від уряду країни швидкого введення в економічну політику ефективного механізму регулювання цін, тобто переходу до керованого процесу лібералізації цін. Базою для формування такого механізму в Україні може послужити багатий досвід державного регулювання цін у країнах з розвиненим ринковим середовищем. Більшість з них має спеціальні законодавчі акти,

що визначають права і роль державних органів у регулюванні цін, має права й обов'язки виробників у встановленні цін і права споживачів. Так, в Австрії державне регулювання здійснюється на основі закону про ціни, у Греції діє кодекс ринкового регулювання, затверджений указом Президента. У Данії ціноутворення регулюється законом про конкуренцію, у Норвегії цінові проблеми вирішуються відповідно до закону про контроль за цінами, прибутком і обмеженням конкуренції. У Швейцарії держава впливає на процес ціноутворення за допомогою ухвал федерального уряду про захисні ціни на товари, які доповнюються законодавчими актами про ціни на конкретні продукти. Масштаб держрегулювання цін охоплює як продукцію, що виробляється державним сектором, так і основні види продукції і послуги приватного сектору.

Як правило, жорсткому регулюванню підлягають ціни на продукцію трьох провідних промислових блоків: продукцію, що визначає інфраструктуру національного господарства (транспорт, зв'язок, енергетика, паливо); продукцію, що визначає вартість, якість і рівень життя населення (зерно, м'ясо, молоко, житло, комунальні послуги); продукцію, що вимагає зовнішньоекономічних преференцій. На проміжний продукт ціни, як правило, не регулюються. У цілому ступінь державного регулювання цін в окремих країнах і в окремі періоди різні. Вона залежить від загального стану економіки, конкретної кон'юнктури в окремих галузях і від тієї, що проводиться національним урядом соціально-економічної політики. Зазвичай, ступінь державного регулювання тим більший, чим складніша реальна економічна ситуація. В умовах кризи найбільш кардинальною мірою служить блокування всіх цін на тривалий термін (до шести місяців). Можуть встановлюватися також жорстко фіксовані ціни на одні товари і послуги, а на інші – максимальний або мінімальний їх рівень. В окремих випадках регулюється прибуток (у відсотках або абсолютному виразі) [4].

Як показує світовий досвід, існують різні способи зупинити кумулятивне розгортання

спіралі цін, до основних з яких фахівці відносять: встановлення контролю над рухом цін і доходів за допомогою різних форм регулювання ринків товарів і чинників виробництва (адміністративний контроль за цінами і доходами); зміцнення в реальному виразі валютного курсу національної грошової одиниці, внаслідок чого знижуються відносні ціни товарів, що імпортуються й експортуються, і посилюється цінова конкуренція продавців на внутрішньому ринку, сковуючи подальше зростання цін; зниження оподаткування елементів вартості товарів, що входять у витрати виробництва; нарощування імпорту, що дає можливість пом'якшити нерівновагу на товарних ринках і заблокувати тим самим джерела структурної інфляції; дефляційне регулювання й управління сукупним попитом за монетаристськими рецептами обмеження зростання грошової маси з метою обмеження попиту. При відносній стабільності цін і низькому ступені інфляції зростання цін на Заході контролюється через спеціальну систему угоди між галузями. Така ситуація може бути характерна тільки для стійкого розвитку економіки. Ретельне вивчення досвіду державного регулювання ринкових цін у капіталістичних країнах дає змогу знайти найоптимальніший варіант регулювання цін у нашій країні. Але у будь-якому випадку для виведення економіки з кризової ситуації структура цін має устоятися.

Для залучення тимчасово вільних засобів (заощаджень) українських респондентів не в останню чергу потрібно вжити всі можливі заходи для відновлення довіри приватних інвесторів і пересічних громадян до зобов'язань держави, інститутів фондового ринку і банківських структур [5]. Тільки в цьому випадку можна буде змінити парадоксальну ситуацію, в якій промисловість країни страждає від дефіциту інвестиційних ресурсів, а її громадяни, не довіряючи державі чверть своїх доходів, зберігають їх удома “в кубушці”. Ще одним крупним джерелом інвестиційних надходжень могли б стати страхові компанії, за рахунок активної діяльності яких є реальна можливість “перекачати” заощадження населення (“вільні” засоби гро-

мадян) у сферу виробничих інвестицій. Тут у галузі інвестицій виявляється вельми дивна політика уряду, коли, з одного боку, робляться широкомовні заяви про необхідність залучення грошових ресурсів у розвиток виробництва, з другого – засоби, які могли б застосовуватися і в промисловості, самим же урядом спрямовуються на інші заходи [6]. Найбільшою мірою це стосується Державних короткострокових облігацій. У зв'язку з цим, вимоги з боку різних конструктивних сил країни кардинального коригування економічного курсу диктуються розумінням, що альтернативою цьому можуть стати вже неконтрольовані зміни в умовах краху всієї загальнодержавної системи, а отже, і суспільства.

Економічна політика, що проводиться до сьогодні владою, не передбачає жодних дієвих заходів, здатних протистояти подальшому зниженню інвестиційної активності в реальному виробничому секторі і посиленню кризи. Для виживання країни необхідні серйозні зміни національної економічної і соціальної політики [7]. Генеральна лінія цих змін перебуває в площині підвищення і зміцнення ролі державного регулювання перехідною економікою, посилення відповідальності вищих посадовців за неналежне виконання своїх посадових і функціональних обов'язків. Нині Україна потребує не ескалації соціально-політичної напруженості, а швидкого подолання нинішньої кризи і створення сприятливих умов для реального макроекономічного зростання [8].

Таким чином, узагальнюючи результати проведеного нами дослідження, можна зробити такі висновки. По-перше, вивчивши світовий досвід державної інвестиційної політики, зокрема країн Західної Європи і Японії, можемо виявити певні засади його використання для України: відновлення системи держзамовлення; оптимальне рішення проблеми прямого централізованого державного фінансування та інвестицій; надання пільгових кредитів пріоритетним галузям і виробництвам; посилення ролі інвестиційного податкового кредиту; проведення протекціоністської політики уряду на внутрішньому і зовнішньому ринках відносно вітчизня-

ного товаровиробника; гарантії уряду під інвестиції вітчизняних та іноземних інвесторів; відновлення законних заощаджень громадян, обмеживши їх використання на час кризи тільки цілями інвестування або придбанням товарів тривалого користування вітчизняного виробництва. По-друге, з числа зазначених вище ключових стабілізаційних заходів підвищеної уваги до себе вимагає сформована державою політика відносно структури цін на товари й послуги. Основні інституційні стратегії: проведення державою селективної політики, спрямованої в першу чергу на підтримку пріоритетних виробництв і наукоємних технологій; своєчасна і пропорційна дії інфляційних процесів, переоцінка основних фондів для відрахування до амортизаційного фонду засобів, потрібних для їх повного відтворення; створення ФПГ, об'єднуючих банківський і промисловий капітал; розвиток лізингового підприємництва і фінансових трастових операцій; організація цивілізованого ринку цінних паперів; залучення іноземного капіталу; державна підтримка і захист курсу вітчизняної валюти, заборона на використання іноземної валюти у внутрішньому обігу країни; стимулювання повернення українського капіталу в країну і запобігання його подальшому витоку.

Література

1. Мерзляк А. Теоретичні аспекти та значення інвестицій у розвитку економіки // Вісн. Укр. акад. держ. управління. – 2001. – № 4. – С. 144.
2. Підгородецька С. Залучення іноземних інвестицій як стратегічний напрям регіонального розвитку // Вісн. Укр. акад. держ. управління. – 2001. – № 2. – Ч. 1. – С. 172.
3. Кузьмін О. Є., Князь С. В. Регулювання інвестиційної діяльності в Україні // Фінанси України. – 2002. – № 3. – С. 98.
4. Пересада А. А., Майорова Т. В. Інвестиційне кредитування: Навч. посіб. – К.: КНЕУ, 2002. – С. 110–115.
5. Новак І. М. Пріоритетні напрямки розвитку інвестиційних процесів в Україні: комплексна оцінка та перспективи. – Україна в XXI столітті: концепції та моделі економічного розвитку // Матеріали доп. V Міжнар. конгресу укр. економістів, (Львів, 22–26 трав. 2000 р.). – Л.: НАН України, Ін-т регіональних досліджень. – С. 8–14.
6. Кармазіна Н. В. Завдання інвестиційної політики держави // Інвестиційна складова сталого розвитку регіону: Наук.-практ. конф., 10 груд. 2008 р.: Тези допов. – Х.: Вид-во ХарПІ НАДУ "Магістр", 2009. – С. 81–83.
7. Зюкова Н. Б. Активізація інвестиційних процесів в Україні як основа економічного зростання // Наук. вісн. Полтав. ун-ту споживчої кооперації України. Сер. "Економічні науки". – 2003. – № 1. – С. 19–21.
8. Бекерська Д. А. Методи залучення фінансових ресурсів до економіки країни // Наук. пр. Одеської нац. юрид. акад. – Одеса : Юрид. л-ра, 2002. – Т. 1. – С. 184–189.

Визначені необхідні в кризовий час основні державні інституційні стратегії: проведення державою селективної політики, спрямованої на підтримку пріоритетних виробництв і наукоємних технологій; своєчасна і пропорційна дії інфляційних процесів переоцінка основних фондів; створення ФПГ, об'єднуючих банківський і промисловий капітал; розвиток лізингового підприємництва і фінансових трастових операцій; організація цивілізованого ринку цінних паперів; залучення іноземного капіталу; державна підтримка і захист курсу вітчизняної валюти, заборона на використання іноземної валюти у внутрішньому обігу країни; стимулювання повернення українського капіталу в країну і запобігання його подальшому витоку.

Определены необходимые в кризисное время основные государственные институциональные стратегии: проведение государством селективной политики, направленной на поддержку приоритетных производств и наукоёмких технологий; своевременная и пропорциональная действиям инфляционных процессов переоценка основных фондов, создание ФПГ, объединяющих банковский и промышленный капитал; развитие лизингового предпринимательства и финансовых трастовых операций; организация цивилизованного рынка ценных бумаг, привлечение иностранного капитала; государственная поддержка и защита курса отечественной валюты, запрет на использование иностранной валюты во внутреннем обращении страны, стимулирование возвращения украинского капитала в страну и предотвращения его в дальнейшем утечки.

Certain necessary in time of crisis, major public institutional strategy of selective state policies aimed at supporting the priority industries and high technologies, timely and proportionate action inflationary revaluation of fixed assets, the creation of FPG, combining banking and industrial capital, the development of the leasing business and financial trust operations, organization of civilized securities market, attracting foreign capital, government support and protection of the national currency rate, a ban on the use of foreign currency in domestic circulation of the country, encourage the return of Ukrainian capital into the country and prevent its further leakage.

Надійшла 5 грудня 2011 р.

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ НАВИЧОК ТА ВМІНЬ У ФАХІВЦІВ З МЕДИЧНОГО ТА ФАРМАЦЕВТИЧНОГО МАРКЕТИНГУ

Наукові праці МАУП, 2012, вип. 1(32), с. 305–309

Робота кваліфікованого спеціаліста з маркетингу останнім часом стає необхідною для забезпечення ефективності маркетингової діяльності закладів охорони здоров'я. Підготовка фахівців з медичного та фармацевтичного маркетингу проводиться відповідно до освітньо-професійної програми (ОПП) бакалавра професійного спрямування "Маркетинг" та передбачає такі цикли: гуманітарної та соціально-економічної підготовки, природничо-наукової підготовки, професійної та практичної підготовки, що забезпечують відповідний освітньо-кваліфікаційний рівень.

Удосконалення та реформування системи підготовки фахівців для галузі охорони здоров'я як складової системи охорони здоров'я України зумовлено глобальними змінами на європейському ринку праці, прогресом світової фармацевтичної та медичної науки, змінами в соціальному, економічному, правовому та освітньому просторі. Основне завдання формування концепції системи підготовки фахівців для галузі охорони здоров'я в Україні полягає у підвищенні якості підготовки фахівців та забезпеченні їх конкурентоспроможності на європейському та світовому ринку праці [2, 54].

Основною проблемою підприємницької діяльності в медицині та фармації є відсутність загальнодержавного досвіду підготовки маркетингологів для галузі охорони здоров'я. Маркетинг як "ринкова теорія управління" є універсальною технологією діяльності організаторів охорони здоров'я та медичних працівників закладів різних за організаційно-правовою формою та сферою діяльності [3, 23]. Медичний та фармацевтичний бізнес висуває ряд вимог до таких фахівців – вони повинні вивчати ринок товарів та послуг, забезпечувати ефективність функціонування підприємства, збільшувати обсяги збуту товарів

та попит на них. Звісно, що такі виробничі функції та типові завдання діяльності не можуть виконувати фахівці, які закінчили медичні інститути, або маркетингологи та економісти, не обізнані на специфіці галузі охорони здоров'я. Отже, незаперечним є той факт, що праця кваліфікованого спеціаліста з маркетингу останнім часом стає необхідною для забезпечення ефективності маркетингової діяльності закладів охорони здоров'я.

Навчальні плани та освітньо-професійні програми підготовки бакалаврів, спеціалістів та магістрів, що мають працювати в галузях організації охорони здоров'я, медичного або фармацевтичного бізнесу, мають бути складені відповідно до освітньо-кваліфікаційних характеристик фахівців, із використанням міжнародного досвіду підготовки фахівців відповідного напрямку [1; 2].

Варіативна компонента освітньо-професійної програми (ОПП) бакалавра професійного спрямування "Маркетинг" доповнює і конкретизує вимоги до змісту освіти з боку конкретних замовників-споживачів фахівців з маркетингу в галузі охорони здоров'я.

Освітньо-професійна програма підготовки фахівців з медичного та фармацевтичного маркетингу є нормативним документом, у

якому визначається нормативний зміст навчання, встановлюються вимоги до змісту, обсягу та рівня освітньої та професійної підготовки бакалавра професійного спрямування “Маркетинг”.

Цей стандарт є складовою системи стандартів вищої освіти та використовуються при:

- розробленні та коригуванні відповідних навчальних планів і програм навчальних дисциплін;
- розробленні засобів діагностики рівня якості освітньо-професійної підготовки бакалавра;
- визначенні змісту навчання як бази для оволодіння новими спеціальностями, кваліфікаціями;
- визначенні змісту навчання у системі перепідготовки та підвищення кваліфікації.

Освітньо-професійна програма підготовки бакалаврів з медичного та фармацевтичного маркетингу встановлює:

- нормативний зміст навчання у Міжрегіональній Академії управління персоналом (МАУП), обсяг та рівень їх засвоєння у процесі підготовки відповідно до вимог варіативної частини освітньо-кваліфікаційної характеристики бакалавра з напрямку “Економіка і підприємництво” за спеціальністю “Маркетинг” (спеціалізація “Маркетинг медицини та фармації”);
- перелік навчальних дисциплін підготовки бакалаврів професійного спрямування “Маркетинг” спеціалізація “Маркетинг медицини та фармації”;
- форму державної атестації;
- термін навчання.

Зазначена освітньо-професійна програма посилається на такі державні та галузеві стандарти та акти України:

- ДСВО 01-98 Основні положення;
- ДСВО 02-98 Терміни та визначення;
- ДСВО 03-98 Освітній рівень “Базова вища освіта”;
- ДСВО 06-98 Освітньо-кваліфікаційний рівень “Бакалавр”;
- ГСВО МОН Освітньо-кваліфікаційна характеристика бакалавр з напрямку

підготовки “Маркетинг”;

- ГСВО-МОН Освітньо-професійна програма підготовки бакалавра з напрямку підготовки “Маркетинг”;
- Міжрегіональної Академії управління персоналом. Освітньо-кваліфікаційна характеристика бакалавра професійного спрямування: “Маркетинг” спеціалізація “Маркетинг медицини та фармації”;
- наказ МОЗ України № 33 від 23.02.2000 р. “Штати закладів охорони здоров’я”;
- Державний класифікатор видів діяльності ДК 009-9в, згідно з наказом Держстандарту України від 22.10.96 р. №441;
- ПСВО-МОН ОКХ спеціаліста зі спеціальності “Маркетинг”.

Освітньо-професійна програма підготовки бакалаврів з медичного та фармацевтичного маркетингу передбачає такі цикли підготовки:

- 1) гуманітарної підготовки, природничо-наукової та загальноекономічної, що забезпечують певний освітній рівень;
- 2) професійно-орієнтованих дисциплін, що забезпечують відповідний освітньо-кваліфікаційний рівень;
- 3) вибіркова частина, що забезпечує підготовку бакалавра зі спеціалізації “Маркетинг медицини та фармації”.

Зміст освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів з медичного та фармацевтичного маркетингу в Міжрегіональній Академії управління персоналом полягає в наступному:

1. Система знань у вигляді переліку всіх дисциплін з 5265 навчальних годин.

2. Анотації всіх дисциплін, що складаються зі змістових модулів та поєднання у структурно-логічну схему.

3. Надання кваліфікації “Бакалавр з маркетингу”, забезпечується також виробничою практикою.

4. Вибіркова частина освітньо-професійної програми підготовки бакалавра складається з предметів самостійного вибору МАУП та вибору студента.

5. МАУП має право в установленому порядку змінювати назви навчальних дисциплін.

Розподіл змісту освітньо-кваліфікаційної програми підготовки бакалавра професійного спрямування “Маркетинг” та максимальний навчальний час за циклами підготовки наведено у таблиці.

До циклу гуманітарних та соціально-економічних дисциплін було включено такі дисципліни, як логіка та політологія.

Блок навчальних дисциплін із циклу природничо-наукової підготовки передбачає вищу математику, теорію ймовірності і математичну статистику, математичне програмування, інформатику та комп’ютерну техніку, економетрію та основи екології.

Цикл професійної та практичної підготовки студентів є базовим для здобуття спеціальних знань при навчанні у вищому навчальному закладі та після його закінчення. У першу чергу цей блок передбачає вивчення маркетингової цінової політики, маркетингової товарної політики, міжнародного маркетингу, промислового маркетингу, логістики, маркетингової політики комунікацій, маркетингових досліджень, господарського законодавства, менеджмент, маркетингу страхування.

Підготовка фахівців із блоку навчальних дисциплін по економіці і бухгалтерському обліку передбачає теоретичне й практичне опанування комплексом навчальних дисциплін, що контролюється не тільки за допомогою поточного та підсумкового контролю знань, а й при виконанні розрахункових робіт [1, 17].

Структурно-логічна схема економічної підготовки фахівців така: економічна теорія –

політична економія – мікроекономіка – макроекономіка – історія економічних вчень – статистика – економіка підприємств – фінанси – фінанси підприємства – інвестування – економічний аналіз – економіка праці та соціально-трудові відносини – міжнародна економіка – державне регулювання економіки – інфраструктура товарного ринку – товарознавство.

Підготовка фахівців із бухгалтерського обліку передбачає послідовне та узгоджене вивчення таких навчальних дисциплін: гроші й кредит; бухгалтерський облік; аудит [1, 17].

Отже, засвоєння теоретичних і практичних знань з економіки та бухгалтерського обліку формує у майбутньому фахівця такі вміння та навички:

- моніторинг ринку та обробка інформації щодо попиту на товари, динаміку цін залежно від коливань валютних курсів та впливу макроекономічних чинників;
- розрахунок обсягу виводу на ринок для того, щоб пропозиція не перевищувала попит;
- розробка заходів щодо коригування цін залежно від попиту на товари;
- розробка анкет розробляє методику для опитування респондентів цільової аудиторії певного сегменту ринку;
- аналіз результатів маркетингових досліджень ринкової ситуації та сегментування споживачів за психографічним, демографічним і майновим принципами;

**Розподіл змісту освітньо-професійної програми
та максимальний навчальний час за циклами підготовки**

Цикл підготовки	Навчальний час за циклами, (академічних годин)
I. Дисципліни циклу гуманітарної та соціально-економічних дисциплін	108
II. Дисципліни циклу природничо-наукової підготовки	648
III. Дисципліни циклу професійної та практичної підготовки	3024
IV. Дисципліни самостійного вибору навчального закладу	1080
V. Дисципліни вільного вибору студента	405
Разом за циклами:	5265

- розробка стратегічних, тактичних та оперативних планів розробляє конкретні плани для певної структури.

Звичайно, що в підготовці майбутніх фахівців з медичного та фармацевтичного маркетингу співвідношення між лекціями, практичними заняттями, проведенням тренінгів, організацією практичної підготовки має переважати друга (практична) частина [1, 18]. Тому невід'ємною складовою процесу підготовки маркетологів, орієнтованих на галузь охорони здоров'я, є наскрізна практична підготовка, яка складається з таких етапів: навчальна практика, виробнича практика, переддипломна практика, науково-дослідна практика.

Атестація здійснюється на підставі оцінки рівня професійних знань, умінь та навичок випускників МАУП, передбачених ГСВО Міністерства освіти і науки України професійного спрямування “Маркетинг” з використанням загальнодержавних методів комп'лексної діагностики: складання комп'лексного державного іспиту.

Державна атестація випускників кваліфікаційного рівня “бакалавр” має таку структуру:

I. Державний екзамен з економічної теорії:

1. Політична економія.
2. Мікроекономіка.
3. Макроекономіка.
4. Історія економічних вчень.

II. Комплексний іспит зі спеціальності:

1. Маркетингова цінова політика.
2. Маркетингова товарна політика.
3. Міжнародний маркетинг.
4. Промисловий маркетинг.
5. Маркетингова політика комунікацій.
6. Маркетингові дослідження.

Присвоєння кваліфікації “Бакалавр з маркетингу” здійснюється Державною екзаменаційною комісією Міжрегіональної Академії управління персоналом, голова якої затверджується Міністерством освіти та науки України.

Нормативний зміст освітньо-професійної програми необхідний для підготовки висококласних фахівців спеціальності “Маркетинг медицини та фармацевти”, що на даний момент

є дуже важливою перевагою стосовно інших вузів, таким чином МАУП займає передові позиції щодо кількості випущених студентів до якості їхньої підготовки.

Дипломна робота (проект) обсягом 5–6 авторських аркушів (90–110 рукописних сторінок) виконується за тематикою завдань професійної діяльності за матеріалами реальної організації, обов'язково з використанням комп'ютерних технологій як інструменту дослідження.

Структура дипломної роботи (проекту) бакалаврів з медичного та фармацевтичного маркетингу в Міжрегіональній Академії управління персоналом полягає в наступному: вступ; три розділи – теоретичний, аналітико-дослідницький та проектно-рекомендаційний; висновки, використана література. Рукопис, поданий на захист, супроводжується відгуком наукового керівника, листом-відгуком з організації, яка була об'єктом дослідження, та зовнішньою рецензією.

Присвоєння кваліфікації здійснює Державна екзаменаційна комісія, голову якої затверджено Міністерством освіти та науки України.

Отже, освітньо-професійна програма поширюється на МАУП, а також на міністерства, відомства, асоціації, підприємства, організації різних форм власності, та використовуються фахівці освітньо-кваліфікаційного рівня “Бакалавр”, напряму підготовки 0501 “Економіка і підприємництво”, професійного спрямування 6.050100 “Маркетинг”, спеціалізація “Маркетинг медицини та фармацевти”, з узагальненим об'єктом діяльності низового рівня управління лінійними та функціональними підрозділами та організаційно-правових форм у галузі охорони здоров'я.

Література

1. Баєва О. В. Аналіз досвіду підготовки фахівців із медичного та фармацевтичного менеджменту // Бар'єри та можливості розвитку малого та середнього бізнесу в Україні. – К., 2005. – С. 16–21.

2. Баєва О. В. Медичний та фармацевтичний менеджмент: Навч. посіб. // Менеджмент / За ред. Г. В. Щокіна, М. Ф. Головатого. – К.: МАУП. – С. 252–267.
3. Кучеренко В. З., Алексеева В. М., Драбкина М. В. Опыт

преподавания основ медицинского маркетинга руководителям органов и учреждений здравоохранения // Экономика здравоохранения. – 2003. – № 2. – С. 22–23.

Основною проблемою підприємницької діяльності в медицині та фармації є відсутність загальнодержавного досвіду підготовки маркетологів для галузі охорони здоров'я. Навчання у Міжрегіональній Академії управління персоналом (МАУП) відповідно до вимог освітньо-професійної програми забезпечить підготовку бакалаврів з напрямку "Економіка і підприємництво" за спеціальністю "Маркетинг" (спеціалізація "Маркетинг медицини та фармації").

Основной проблемой предпринимательской деятельности в медицине и фармации является отсутствие общегосударственного опыта подготовки маркетологов для отрасли здравоохранения. Учеба в Межрегиональной Академии управления персоналом (МАУП) в соответствии с требованиями образовательно-профессиональной программы обеспечит подготовку бакалавров направления "Экономика и предпринимательство" по специальности "Маркетинг" (специализация "Маркетинг медицины и фармации").

The basic problem of entrepreneurial activity in medicine and pharmacy is absence of nation experience of preparation of marketing specialist for industry of health protection. Studies in the Interregional Academy of Personnel Management (IAPM) in accordance with requirements educationally of the professional program with provide preparation of bachelors from direction "Economy and enterprise" after speciality "Marketing" (speciliazation "Marketing of medecine and pharmacia").

Надійшла 21 вересня 2011 р.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

- **Артеменко А. І.** – докторант МАУП, м. Київ – 116
- **Бідзюра І. П.** – д-р політ. наук, доц., академік Академії наук вищої шк. України, МАУП, м. Київ – 13
- **Білоус А. О.** – канд. іст. наук, доц. МАУП, м. Київ – 40
- **Бойко С. С.** – канд. політ. наук, доц. МАУП, м. Київ – 51
- **Боева Т. І.** – канд. іст. наук, Луганський ін-т МАУП – 46
- **Баран В. В.** – аспірант МАУП, м. Київ – 97
- **Буратевич О. І.** – докторант МАУП, м. Київ – 216
- **Вознюк П. Ф.** – канд. політ. наук, доц. МАУП, м. Київ – 59
- **Головатий М. Ф.** – д-р політ. наук, проф. МАУП, м. Київ – 5
- **Галайдюк В. В.** – заст. нач. відділу у справах сім'ї, молоді та спорту, Голосіївська районна в м. Києві держ. адміністрація – 120
- **Гончаров О. М.** – докторант Луганського ін-ту МАУП – 289
- **Гончарова О. О.** – докторант Луганського ін-ту МАУП – 294
- **Главче Методі** – докторант МАУП, м. Київ – 310
- **Гончаренко Є. Ю.** – викладач МАУП, м. Київ – 317
- **Дікарев О. І.** – канд. політ. наук, проф. МАУП, м. Київ – 70
- **Ейсмонт В. С.** – д-р філос. в галузі екон., МАУП, м. Київ – 195; 281
- **Зирянова О. Л.** – докторант МАУП, м. Київ – 322
- **Лієва Стоянка Іванова** – докторант МАУП, м. Київ – 223
- **Кальянов А. В.** – д-р мед. наук, проф., Донецький ін-т МАУП – 33; 269
- **Когут П. В.** – канд. іст. наук, доц., Львів. регіональний ін-т держ. упр. НАДУ – 80
- **Костицький В. В.** – д-р юрид. наук, проф., Академія правничих наук України, м. Київ – 170
- **Ковтун І. А.** – д-р філософії, викладач МАУП, м. Київ – 204
- **Клим'юк О. С.** – докторант МАУП, м. Київ – 232
- **Колюшко Ю. С.** – аспірант МАУП, м. Київ – 238
- **Кузнєцова О. О.** – магістр МАУП, м. Київ – 245
- **Квятковська-Буляк Аліція** – докторант МАУП, м. Київ – 256
- **Лісничка В. М.** – заст. Міністра культури України, експерт з питань культури СКЧС НАДУ, м. Київ – 87
- **Лазаренко О. В.** – докторант МАУП, м. Київ – 127
- **Ленг Є. А.** – докторант МАУП, м. Київ – 133
- **Левенець Є. Ю.** – Інститут політич. наук, м. Київ – 156
- **Медвідь Ф. М.** – канд. філос. наук, проф. МАУП, м. Київ – 97
- **Мороз М. І.** – докторант МАУП, м. Київ – 141
- **Муаз Бшарат** – аспірант МАУП, м. Київ – 248
- **Маяцька О. Ю.** – докторант МАУП, м. Київ – 329
- **Настояща К. В.** – канд. соціол. наук, доц., Нац. авіаційний ун-т, м. Київ – 103
- **Піляєв І. С.** – д-р політ. наук, проф. МАУП, м. Київ – 18
- **Петров Є. М.** – д-р філос. в галузі права, МАУП, м. Київ – 109
- **Пограничний С. Л.** – докторант МАУП, м. Київ – 252; 298
- **Сурмін Ю. П.** – д-р соціол. наук, проф., НАДУ, м. Київ – 26
- **Сорока Л. В.** – канд. юрид. наук, МАУП, м. Київ – 183
- **Старих Л. В.** – викладач МАУП, м. Київ – 305
- **Тубальцева В. Л.** – студентка, Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка – 145
- **Темченко В. І.** – канд. юрид. наук, доц. МАУП, м. Київ – 188
- **Тимошин Ю. В.** – докторант МАУП, м. Київ – 264
- **Фомін О. О.** – аспірант МАУП, м. Київ – 150
- **Хоменко О. С.** – докторант МАУП, м. Київ – 163
- **Чупрій Л. В.** – канд. філос. наук, доц., Нац. ін-т стратегіч. досліджень при Президентові України, м. Київ – 103
- **Шконда В. В.** – канд. техн. наук, доц., Донецький ін-т МАУП – 33
- **Шашкова-Журавель І. О.** – доцент МАУП, м. Київ – 210
- **Юсеф Н. Н.** – канд. техн. наук, проф. МАУП, м. Київ – 277

In collection of scientific works the articles of research workers, who are engaged in the problems of development of economy and management, political science, psychology and law, are published.

For research workers, teachers, students, and also for everyone who is interested by development of science in Ukraine.

Наукове видання

НАУКОВІ ПРАЦІ МАУП

Випуск 1(32)

Scientific edition

SCIENTIFIC WORKS OF THE INTER-REGIONAL ACADEMY OF PERSONNEL MANAGEMENT

Issue 1(32)

Відповідальний редактор за випуск *Т. М. Федосенко*

Коректори *А. А. Тютюнник, Т. К. Валицька*

Комп'ютерне верстання *О. Л. Тищенко*

Оформлення обкладинки *О. О. Стеценко*

Підп. до друку 05.04.12. Формат 60×84/8. Папір офсетний. Друк ротаційний трафаретний.

Ум. друк. арк. 40,74. Обл.-вид. арк. 27,10. Наклад 300 пр.

Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП)

03039 Київ-39, вул. Фрометівська, 2, МАУП

ДП «Видавничий дім «Персонал»

03039, Київ-39, просп. Червонозоряний, 119, літ. ХХ

*Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єктів
видавничої справи ДК № 3262 від 26.08.2008 р.*

Надруковано в друкарні ДП «Видавничий дім «Персонал»